

Preventivně výchovná činnost při přípravě na obranu státu

Bc. Vendula Grycová

Diplomová práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Vendula Grycová
Osobní číslo:	L19734
Studijní program:	N1032A020002 Bezpečnost společnosti
Studijní obor:	Ochrana obyvatelstva
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Preventivně výchovná činnost při přípravě na obranu státu

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte literární rešerši k dané problematice.
2. Definujte právní prostředí dané problematiky.
3. Vyhodnotte aktuální problémy související s preventivně výchovnou činností při přípravě na obranu státu.
4. Navrhněte adaptační opatření při přípravě na obranu státu.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. VIČAR, Dušan a Radim VIČAR. *Vybrané aspekty práva bezpečnosti a obrany České republiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. ISBN 978-80-7454-279-4.
 2. VILÁSEK, Josef a Ivan GERHÁT. *Příprava občanů k obraně státu*. Praha: Falešník Ondřej Ing. –FALON, 2017. ISBN 978-80-87432-24-2.
 3. Department of Defense Education Activity. *Dodea* [online]. USA [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.dodea.edu/>.
- Další odborná literatura dle doporučení vedoucího diplomové práce.

Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **7. května 2021**

L.S.

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

V Uherském Hradišti dne 2. prosince 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 7. května 2021

Jméno a příjmení studenta: Bc. Vendula Grycová

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá problematikou preventivně výchovné činnosti při přípravě na obranu státu. Cílem práce bylo shrnout poznatky o preventivně výchovné činnosti při obraně státu v České republice a zjistit stav připravenosti obyvatelstva na obranu státu, diskutovat a navrhnout možné změny v této oblasti. Vyhodnocení probíhalo za pomoci dotazníkového šetření zaměřené na dospělou populaci a za pomoci výzkumných otázek a stanovených hypotéz. V závěru práce jsou navržena konkrétní opatření, která by při implementaci značně posílila postoj občanů České republiky k obraně státu.

Klíčová slova: preventivně výchovná činnost, příprava občanů, obrana státu, branná výchova

ABSTRACT

This thesis focuses on the issue of preventive education in relation to national defense. The goal was to summarize the conclusions of said topic about Czech republic and research the readiness of the population to defend their country as well as to discuss and offer possible alterations. The evaluation was executed via survey questionnaire which was focused on the adult population based on set hypotheses. The final part of this Thesis contains specific recommendations which could, if implemented, significantly improve the willingness of Czech citizens to defend their nation.

Keywords: preventive educational activity, educating members of the public, state defense, military education

Touto cestou bych ráda poděkovala panu prof. Ing. Dušan Vičarovi, CSc. za jeho vedení, odborné vědomosti a užitečné rady při vypracování diplomové práce.

Poděkování patří rovněž rodině a mému příteli, kteří mi studium umožnili a po celou dobu byli velkou psychickou podporou.

„Představte si to ticho, kdyby lidé říkali jen to, co vědí.“

Karel Čapek

OBSAH

ÚVOD.....	9
CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÁ ČINNOST A VYMEZENÍ ZÁKLANÍCH POJMŮ.....	12
2 PRÁVNÍ RÁMEC DANÉ PROBLEMATIKY.....	17
2.1 ZÁKON Č. 239/2000 SB., O INTEGROVANÉM ZÁCHRANNÉM SYSTÉMU A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ.....	17
2.2 ZÁKON Č. 222/1999 SB., O ZAJIŠŤOVÁNÍ OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY.....	21
2.3 ZÁKON Č. 585/2004 SB., O BRANNÉ POVINNOSTI A JEJÍM ZAJIŠŤOVÁNÍM (BRANNÝ ZÁKON).....	21
2.4 VYHLÁŠKA Č. 380/2002 SB., K PŘÍPRAVĚ A PROVÁDĚNÍ ÚKOLŮ OCHRANY OBYVATELSTVA.....	22
2.5 KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA DO ROKU 2020 S VÝHLEDEM DO ROKU 2030.....	22
3 VÝVOJ PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	25
4 INSTITUCE A SUBJEKTY PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI.....	28
4.1 ORGÁNY VEŘEJNÉ SPRÁVY JAKO SUBJEKTY PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI.....	28
4.2 ORGÁNY KRAJE A OBCÍ.....	29
4.3 SPOLKY A VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ PRÁCE	30
4.4 PROJEKTY A VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY	31
5 SOUČASNÝ STAV PŘIPRAVENOSTI OBČANŮ K OBRANĚ STÁTU	33
6 ZÁVĚREČNÁ KAPITOLA TEORETICKÉ ČÁSTI	37
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
7 POPIS VÝZKUMU	39
7.1 CÍL VÝZKUMU	39
7.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY.....	39
7.3 METODIKA VÝZKUMU	40
7.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	42
8 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	44
8.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	44
8.2 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	68
9 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	71
10 NÁVRH ADAPTAČNÍHO OPATŘENÍ.....	75

ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	84
SEZNAM TABULEK.....	85
SEZNAM GRAFŮ	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

V dnešní době se mladí lidé orientují především na moderní technologie, znalosti a dovednosti spojené s nimi. Už se ovšem podstatně méně orientují na schopnosti, které se dříve běžně vyučovaly ve školách a provozovaly v různých organizacích jako je například Sokol či Sbor dobrovolných hasičů. Tím jsou myšleny různé druhy příprav, základy první pomoci, základy přežití v přírodě... V dřívějších dobách to byla branná výchova, kde se učilo, jak reagovat na varovné signály a jiné situace spojené s ohrožením státu. Je pravdou, že současná mladá generace dokáže na mobilu naprogramovat aplikaci, ale na druhou stranu, stádo nachytaných Pokemonů je v případě ohrožení nezachrání. Zájem o získávání těchto zkušeností téměř vymizel.

Nicméně, čas a zejména události v podobě teroristických činů, přírodních pohrom i průmyslových havárií ukázaly, že je potřeba se této problematice věnovat a vzdělávat obyvatelstvo v otázkách přípravy na mimořádné události.

Preventivně výchovná činnost je v současné podobě orientována zejména na ochranu obyvatelstva. Do této problematiky patří nejen vojenské ohrožení, ale také přírodní a průmyslové katastrofy či teroristický čin. Ovšem nemusí tomu vždy být tak. Příkladem může být projekt Příprava občanů k obraně státu, případně Aktivní zálohy Armády České republiky, které lze také chápat jako přípravu veřejnosti k obraně státu.

V diplomové práci bych se chtěla zaměřit na zjištění okolností, které vedou k onomu nezájmu o tuto problematiku. Zdali tato skutečnost nějak souvisí s dnes poněkud rozdělenou náladou ve společnosti a možnou ztrátou národní hrdosti a vlastenectví. Popřípadě jestli je to dáno současnou uspěchanou dobou a neochotou věnovat tomuto tématu již tak drahocenný čas. Nejen z mého okolí vím, že soubor všech dovedností, které můžeme nazývat přípravou k obraně státu, dříve byl běžnou součástí života. Je pravdou, že předešlá generace tuto problematiku vnímala jinak? Že to pro ně mohlo být nějakou morální povinností? I na toto bych ráda v mé práci našla odpověď.

CÍL PRÁCE A POUŽITÉ METODY

Cíl práce

Cílem diplomové práce je shrnout poznatky o preventivně výchovné činnosti při obraně státu v České republice a zjistit stav připravenosti obyvatelstva na obranu státu, diskutovat a navrhnout možné změny v této oblasti.

Dále tak vysvětlit základní pojmy související s danou problematikou, uvést základní legislativní předpisy, instituce a organizace, které se preventivně výchovné činnosti při obraně státu věnují, a v neposlední řadě shrnout aktuální stav v otázkách připravenosti veřejnosti na obranu státu.

V praktické části je cílem výše zmíněné zjištění stavu připravenosti občanů České republiky. Zanalyzovat jejich postoje k roli občana při obraně státu. Dílčím cílem praktické části je zjištění stavu povědomí občanů o hrozbách spojených s moderními technologiemi.

Použité metody

Pro teoretickou část vypracování diplomové práce a naplnění jejich cílů byly použity domácí i zahraniční literární zdroje, které se zabývají touto problematikou. Použité metody pro účely této práce byla analýza odborných textů, následná syntéza získaných informací, indukce, dedukce a komparace.

V praktické části práce, konkrétně v analyticko-empirické části, byly použity následující metody zpracování. První z nich byla metoda dotazníkového šetření, kde se konkrétně jednalo o dotazník vlastní konstrukce. Při tvorbě dotazníku bylo vycházeno z teoretických východisek, výzkumů na toto téma a příručky Příprava občanů k obraně státu, která je určena ke vzdělávání žáků na toto téma. V dotazníku byly umístěny i tři identifikační otázky, zkoumající věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, které sloužily k popisu výzkumného souboru a ověření hypotéz.

V práci byly stanoveny čtyři výzkumné otázky a formulovány čtyři hypotézy. K ověření hypotéz byla zvolena metoda Pearsonova chí-kvadrát testu. Na základě vyhodnocení výzkumných otázek byly následně stanoveny návrhy adaptačních opatření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÁ ČINNOST A VYMEZENÍ ZÁKLANÍCH POJMŮ

Pod preventivně výchovnou činností rozumíme činnosti, které vedou k předcházení mimořádných událostí, případně tyto události zmírňují. Přesně definuje preventivně výchovnou činnost například Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen „HZS ČR“), který uvádí, že preventivně výchovná činnost je: *„je souhrn organizačních, technických a provozních opatření a činností zaměřených na výchovu obyvatelstva s cílem předcházet vzniku mimořádných událostí a v případě jejich vzniku dosáhnout zmírnění nežádoucích dopadů mimořádné události na zdraví, životy, majetek či životní prostředí odpovídajícím chováním obyvatelstva“* (HZS hlavního města Prahy, 2021).

Tato preventivně výchovná činnost je však zaměřena zejména na ochranu obyvatelstva, tedy civilní ochranu. Nicméně, výše uvedenou definici lze aplikovat na jakoukoli činnost, jelikož pod pojmem mimořádná událost si lze představit řadu věcí. Od přírodní katastrofy, přes průmyslové havárie až po vojenské ohrožení České republiky (dále jen „ČR“).

V ČR je preventivně výchovná činnost zejména v působnosti Ministerstva vnitra – Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „MV-GŘ HZS ČR“). Tyto instituce jsou povinny dle platné legislativy, zákon č. 239/2000 Sb., zákon o integrovaném záchranném systému (dále jen „IZS“) umožnit každé osobě pobývajícím na území ČR získat informace nutné pro zabezpečení ochrany obyvatelstva.

Mezi činnosti související s preventivně výchovnou činností při obraně státu řadíme zejména následující (Martínek a Linhart, 2006):

- zdroje a místa nebezpečí vzniku mimořádných událostí v okolí bydliště a pracoviště,
- opatření, která jsou připravená k záchráně a ochraně zdraví, života a majetku,
- varování (varovný signál) a chování po jeho vyhlášení,
- čísla tísňového volání,
- poskytování první pomoci,
- používání hasicích přístrojů,
- evakuace, evakuační zavazadlo,
- improvizované ukrytí, improvizovaná ochrana v budovách,

- improvizovaná ochrana dýchacích cest, očí a povrchu těla,
- provádění částečné dekontaminace,
- chování při různých druzích mimořádných událostí (povodeň, únik nebezpečných látek, hrozba teroristického útoku nebo akce apod.).

Ministerstvo vnitra ČR pak uvádí, že přípravou občanů k obraně státu se rozumí příprava k ochraně obyvatelstva, zdravotní příprava, zájmová činnost s leteckým a sportovním výcvikem, výcviky sebeobrany a další činnosti související s branností. Dále je důležitá informace, že se jedná o přípravu dobrovolnou (Ministerstvo vnitra, 2020).

Další termín, který je nutné definovat, je branná výchova. Obecně tento termín definuje Čapák a Švancer (1986). Uvádějí, že branná výchova je cílevědomá a záměrná činnost připravující člověka na život ve válce či v jiné mimořádné situaci.

Příprava obyvatelstva na vojenské hrozby se ve vyspělých zemích za posledních 20 let výrazně změnila. Zatímco v 90. letech 20. století se vzhledem k obyvatelstvu uvažovalo zejména o civilní ochraně, tedy způsobech ochrany a přežití obyvatelstva. Po roce 2000, a zejména pak po roce 2001, se stále více začíná do branné výchovy prosazovat i výchova k sebeobraně či se dává větší prostor civilistům, aby se zapojili do armády a její činnosti či jiných ozbrojených složek jako civilní dobrovolníci, kteří v případě nouze a potřeby mohou uplatnit své schopnosti například piloti letadel, lovci, členové střeleckých klubů (Reinold, 2011).

Nicméně, přesná definice tohoto termínu je velmi složitá, jelikož přístup k branné výchově se v historickém kontextu výrazně měnil. Zatímco v minulosti byla branná výchova považována zejména za přípravu chlapců na vojenskou službu, později se k této problematice přidávala i ochrana obyvatelstva v době válečných konfliktů. V současné době je však branná výchova chápána spíše jako příprava na mimořádné události, mezi které patří události jak vojenské, tak nevojenské povahy (Brzybohatá a Mráčková, 2019).

Branná výchova se v současné době více, než na aktivní vojenskou přípravu obyvatel zaměřuje na to, aby obyvatelé byli schopni adekvátně reagovat na případná ohrožení bezpečnosti a sami se tak postarat o své vlastní bezpečí. Dá se tak říci, že v současné době se jedná o vzdělávání a preventivně výchovné působení zejména v civilní obraně. Úkolem přípravy obyvatelstva je zejména připravit toto obyvatelstvo na krizové stavy tak, aby v případě nouze nebylo obyvatelstvo odkázáno pouze na záchranné či bezpečnostní složky,

ale bylo schopno si poradit samo. Zejména v situacích, jako je válečný konflikt, kdy může být dosažitelnost pomoci snížena (Wojnarowská, 2019).

Současná preventivně výchovná činnost při obraně státu se tak zaměřuje zejména na ochranu obyvatelstva. Tuto činnost řadíme do tzv. nouzového civilního plánování, které chápeme zejména jako postupy, přístupy a koordinaci v zajištění ochrany obyvatelstva, veřejného pořádku, fungování státní správy a hospodářství v krizové situaci. Do tohoto termínu rovněž patří civilní podpora ozbrojených složek státu v době, kdy je to potřeba. Tím je myšleno zejména v době vnějšího napadení ČR, kdy každý občan musí poskytnout nezbytnou součinnost ozbrojeným složkám (Šenovský, Adamec a Vaněk, 2006).

Civilní nouzové plánování se tak stává integrální součástí reakce státu na mimořádnou událost, respektive připravenosti státu na mimořádnou událost. Cílem je státu na předcházení a zvládnutí mimořádných událostí a krizových situací, jejímž cílem je ochránit obyvatelstvo a zajištění funkčnosti veřejné správy, chod hospodářství a plnění mezinárodních závazků. Ochrana obyvatelstva a ochrana infrastruktury má rozhodující význam pro fungování společnosti, a to za jakékoliv situace. V případě ochrany infrastruktury se jedná o životně důležitou, tzv. kritickou infrastrukturu. Informovanost obyvatelstva je jeden z nejdůležitějších cílů v rámci civilní ochrany. Informovaný občan snáze zvládá nečekané mimořádné události a krizové situace (Šenovský, Adamec a Vaněk, 2006).

Ochranou obyvatelstva dle § 2, písmena e) zákona č. 239/2000 Sb. o IZS rozumíme „plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví, a majetku“.

Pro účely této práce je pak potřeba dále definovat mimořádnou a krizovou událost. Mimořádnou událostí dle § 2, písmene b) zákona č. 239/2000 Sb. o IZS rozumíme „škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací“ (Česko, 2000).

Krizovou situací dle § 2, písmena b) zákona č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) rozumíme „mimořádnou událost podle zákona o IZS, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen „krizový stav“)“ (Česko, 2000).

V současné době pak v případě ochrany obyvatelstva mluvíme o velmi širokém spektru činností, dá se říci, že se jedná o multidisciplinární činnost. Obecně však v případě ochrany obyvatelstva hovoříme o schopnosti porozumět varovným signálům, připravit se na evakuaci, najít vhodný úkryt a připravit se na nouzové přežití, ale také pod tímto pojmem rozumíme činnosti a povinnosti občanů, orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob, které slouží k ochraně životů, zdraví a majetku, ale také životního prostředí. Úkoly jednotlivých aktérů ochrany obyvatelstva jsou nezastupitelné a jejich plnění vyplývá z legislativních předpisů (Ochrana obyvatelstva a krizové řízení, 2015).

Formy a zásady poskytování preventivně výchovné činnosti

Osoby s bydlištěm na území ČR mají právo na poskytování informací o opatřeních k zajištění ochrany obyvatelstva a poskytování instruktáží a školení při své činnosti v nouzových situacích (Česko, 2000).

Tyto informace jsou základním obsahem preventivních vzdělávacích aktivit orgánů veřejné správy, společností, občanských sdružení, médií a dalších institucí (Martínek, 2013).

Obsahové zaměření a formy preventivních vzdělávacích aktivit v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva vycházejí ze současné legislativy a z potřeby dosažení znalostí a dovedností obyvatelstva k jeho chování v případě mimořádných událostí. Tuto povinnost mají zejména (Česko, 2000):

- HZS ČR,
- obecní úřady,
- právnícké a podnikatelské fyzické osoby.

Hasiči na to využívají internet, rozhlas a televizi a tisk. Spolupracují s občanskými sdruženími, vydávají propagační materiály, účastní se výstav a veřejných akcí. Mezi populární akce patří například dny otevřených dveří na hasičských stanicích a soutěže v hasičském sportu (Martínek, 2013).

Obecní úřad využívá místní možnosti informování obyvatel, jako jsou webové stránky obcí, vlastní publikace, místní rozhlasové vysílání nebo místní kabelové televizní vysílání nebo úřední tabule obecního úřadu. Mezi populární akce patří například dny otevřených dveří na hasičských stanicích městského dobrovolného hasičského sboru, soutěže dobrovolných hasičů, akce pořádané pro základní školy nebo střední školy, umělecké

soutěže jako "Požární ochrana očima dětí" a další akce pořádané ve spolupráci s místními občanskými organizacemi. Z hlediska organizační struktury hasičského sboru je úkol provádění preventivně výchovné činnosti přidělen útvaru prevence (Martínek, 2013).

Nicméně na preventivně výchovné činnosti se dále podílí řada dalších institucí a organizací, které budou zmíněné v dalších kapitolách. Jedná se jak o civilní organizace, tak organizace a instituce související s bezpečnostními a ozbrojenými složkami.

2 PRÁVNÍ RÁMEC DANÉ PROBLEMATIKY

V následující kapitole budou uvedeny základní legislativní předpisy související s preventivně výchovnou činností, civilní ochranou a přípravou na mimořádné události. Kromě legislativních dokumentů budou v této kapitole zmíněny i některé strategické dokumenty.

2.1 Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů

Jedná se o základní legislativní dokument věnující se ochraně obyvatelstva a jeho přípravy na mimořádné události. Tento zákon vymezuje zejména povinnosti IZS a jejich působnost. Dále se zákon věnuje i pravomoci a působnosti státních orgánů, orgánů územní samosprávy, ale také práva a povinnosti právnických a fyzických osob na tomto úseku. Zákon vymezuje zejména práva a povinnosti výše zmíněných osob a subjektů v rámci přípravy na mimořádné události a při odstraňování následků mimořádných události.

Dle tohoto zákona jsou vymezeny úkoly a postavení státních orgánů, orgánů územní samosprávy, ale rovněž i právnických a fyzických osob. Tyto orgány a osoby mají tyto práva a povinnosti (Česko, 2000):

a) Ministerstva a ústřední orgány státní správy

Tyto úřady, jako vrcholné instituce státní moci mají při plánování opatření a přípravě na mimořádné události a ochraně obyvatelstva za úkol zejména:

- Vést přehled možných rizik a zdrojů rizika, provádět analýzu ohrožení, sjednávat nápravu stavů a situací, které by mohly vést k ohrožení.
- Rozhodují o činnostech k provádění záchranných a likvidačních prací a tyto činnosti řídí a koordinují.
- Spravují zařízení určená pro ochranu obyvatelstva.

Dále samozřejmě ministerstva a jiné orgány státní správy plní i úkoly, které jim v tomto úseku vyplývají z jejich kompetencí či zvláštních právních předpisů. Další část práce přiblíží povinnosti a práva jednotlivých orgánů a institucí či osob vyplývající z tohoto zákona (Česko, 2000).

b) Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra je ústředním orgánem v úseku ochrany obyvatelstva a plní zejména úkoly související s přípravou na mimořádné události a krizové stavy, IZS a ochrany obyvatelstva. Mezi tyto úkoly patří zejména (Česko, 2000):

- Metodicky jednotí postupy ministerstev, ale i další úřadů a orgánů, jako jsou krajské úřady, obecní úřady a právnických a fyzických osob.
- Řídí a koordinuje IZS.
- Kontroluje a koordinuje tvorbu poplachových plánů krajů a vytváří ústřední poplachový plán.
- Koordinuje a plánuje budování a výstavbu informačních sítí a služeb IZS.
- Zpracovává koncepci ochrany obyvatelstva.
- Provozuje a zajišťuje provoz jednotného systému varování.
- Je odpovědné za koordinaci osvěty obyvatelstva v rámci přípravy na mimořádné události a krizové stavy.
- Stanovuje požadavky na stavby určené k ochraně obyvatelstva.
- Koordinuje postupy v civilní ochraně.

Jak už je uvedeno výše, ústředním orgánem, který řeší ochranu obyvatelstva s touto problematikou je MV-GŘ HZS ČR.

c) Kraje

Krajské orgány připravují ochranu obyvatelstva v rámci působnosti vlastního kraje, tedy na území kraje. Dále případně řídí a koordinují záchranné a likvidační práce v rámci svého vlastního kraje. Mezi základní úkoly krajů v této oblasti patří (Česko, 2000):

- Organizování spolupráce obcí s rozšířenou působností, obcí a dalšími subjekty a organizacemi na úrovni kraje. Zejména kraje zpracovávají koncepci poplachového plánu IZS, odpovídá za havarijní připravenost obcí na jeho území.
- Koordinuje činnost IZS na území kraje.
- Koordinuje činnosti související s ochranou obyvatelstva na území kraje.

V rámci krajů tyto činnosti provádí buď orgány a instituce krajů samotných, nebo krajská ředitelství HZS ČR. Tato krajská ředitelství dle tohoto zákona mají následující úkoly (Česko, 2000):

- Kontroluje systém varování a vyrozumění v kraji.
- Vyhledává a vede místa potenciálně riziková.
- Organizuje a koordinuje evakuaci osob, zajišťuje jejich nouzové ubytování, zajišťuje nouzové zásobování, a to jak pitnou vodu, potravinami, tak dalšími věcmi nutnými k přežití obyvatel.
- Koordinuje humanitární pomoc.
- Stará se o materiál civilní ochrany v kraji, stejně jako vede evidenci objektů určených k civilní ochraně a pečuje o tyto objekty.
- Je dotčeným orgánem v územním a stavebním řízení z hlediska ochrany obyvatelstva.
- Řídí odbornou přípravu osob na úseku civilní ochrany v kraji.
- Řídí a organizuje preventivně výchovnou činnost v kraji.

d) Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Obecní úřad s rozšířenou působností zejména koordinuje činnost v rámci ochrany obyvatel na úrovni obcí spadající do jeho působnosti a kontroluje činnost obcí v tomto úseku. Mezi základní úkoly obcí s rozšířenou působností patří na základě tohoto zákona (Česko, 2000):

- Organizování činnosti ochrany obyvatelstva a civilní ochrany v rámci jednotlivých obecních úřadů v působnosti obce s rozšířenou působností.
- Odpovídá za organizování vzdělání a osvěty v daném odvětví na svém území.
- Vyhledává, označuje a vede seznam rizikových míst ve své působnosti.
- Organizuje evakuaci obyvatel na svém území, zajišťuje náhradní ubytování a nouzové zásobování.
- Odpovídá za materiál civilní ochrany.
- Vede evidenci objektů civilní ochrany ve své působnosti a kontroluje jejich stav.

- Seznamuje ostatní obce, právnické a fyzické osoby ve svém správním obvodu s charakterem možného ohrožení obyvatel, s připravenými záchrannými a likvidačními pracemi a ochranou obyvatelstva.

e) Obecní úřad

Obecní úřad připravuje činnosti související s ochranou obyvatelstva na svém území, podílí se na záchranných a likvidačních pracích, na záchraně obyvatelstva a musí být plně součinný s IZS. Úkoly obecních úřadů jsou dle tohoto zákona (Česko, 2000):

- Pro občany na svém území řídí evakuaci, ukrytí osob, zajišťuje nouzové ubytování a nouzové zásobování.
- Hospodaří s majetkem civilní ochrany.
- Podílí se na vypracování havarijních plánů.
- Vede evidenci staveb civilní ochrany na svém území a provádí kontrolu těchto staveb.
- Seznamuje veřejnost s charakterem možného ohrožení na svém území a s opatřeními proti těmto ohrožením.

Obec je v případě stavebního a územního řízení dotčeným orgánem. Obec je také oprávněna zřizovat na svém území objekty civilní ochrany.

f) Starosta obce

Starosta obce ve smyslu tohoto zákona zejména zajišťuje varování osob, které se nacházejí na území obce. V koordinaci s velitelem zásahu a s obcí s rozšířenou působností zajišťuje evakuaci osob. V případě potřeby organizuje nouzové přežití obyvatel (Česko, 2000).

g) Právnické osoby a podnikající fyzická osoba

Tyto osoby, jestliže jsou zahrnuty v havarijním plánu obce či kraje, jsou povinny poskytnout všechny podklady pro tvorbu či aktualizaci tohoto plánu. Tyto osoby mají povinnost vůči svým zaměstnancům. Jedná se zejména o (Česko, 2000):

- Varování zaměstnanců v případě potřeby a zajištění jejich evakuace či ukrytí.
- Organizování záchranných prací.
- Organizování přípravy k sebeobraně a vzájemné pomoci.
- Mohou zřizovat zařízení určené k civilní ochraně.

Dále právnické osoby a podnikající fyzické osoby musí strpět umístění systému včasného varování na nemovitosti a umožnit k nim přístup pro případnou kontrolu a údržbu. V případě, že vlastní stavby určené k civilní ochraně, musejí tyto osoby dbát toho, aby se nezměnil charakter těchto staveb. Jsou-li provozovatelem školského, vzdělávacího či zdravotnického, sociálního, nebo obdobného zařízení, musí umožnit v nich výdej prostředků civilní ochrany (Česko, 2000).

h) Fyzické osoby

Fyzická osoba má právo na informace o ochraně obyvatelstva a má právo na instruktáž a školení v této oblasti. Fyzická osoba je pak povinna zejména strpět, umístění prostředků systému včasného varování na nemovitosti v jejím vlastnictví a udržovat objekty civilní ochrany, které má ve vlastnictví (Česko, 2000).

2.2 Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky

Tento zákon upravuje především řízení a organizaci obrany proti vnějšímu napadení ČR. Upravuje jednotlivé kompetence při vykonávání úkolů spojených s obranou ČR při některém z vyhlášených stavů (v době míru, nebo za trvání vojenských krizových stavů). Vykonávání daných úkolů při obraně ČR potom probíhají jak na ústřední, tak na územní úrovni. Nicméně nejen na těchto úrovních může probíhat zajišťování obrany ČR. Zákon také uvádí povinnosti, které mohou být adresovány fyzickým a právnickým osobám. Jedná se například o povinnost poskytovat věcné prostředky pro zajištění obrany státu (Vičar a Vičar, 2013).

2.3 Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťováním (branný zákon)

Branná povinnost je ukotvená v zákoně 585/2004 Sb. o branné povinnosti a jejích zajišťováním (branný zákon). Můžeme ji také definovat: „*povinnost státního občana ČR plnit úkoly ozbrojených sil; zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené tímto zákonem.*“ Vztahuje se na muže i ženy a to ve věku od osmnácti let do šedesáti let. Brannou povinnost má každý občan se státní příslušností ČR. Nastává až v případě vyhlášení stavu ohrožení nebo válečného stavu. Občan v době míru může sám požádat o zařazení do služebního poměru vojáka nebo do aktivních záloh. V případě stavu ohrožení státu nebo válečném stavu se musí podrobit odvodnímu řízení nebo vykonat mimořádnou službu. Branná

povinnost zaniká například z důvodu zdravotní neschopnosti, zbavení státní příslušnosti či náboženského vyznání. Branný zákon rozlišuje dvě služby a to: vojenskou činnou službu vykonávanou mimo některý z vojenských krizových stavů, kde řadíme vojáky z povolání, vojenská cvičení aj., ti vykonávají službu v době míru. Druhou službu označujeme jako mimořádnou, která vzniká při ohrožení státu nebo válečném stavu (Vičar a Vičar, 2013).

2.4 Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva

Tato vyhláška se věnuje zejména postupu při zřizování civilní ochrany a odborné přípravě personálu, který má civilní ochranu ve své kompetenci. Dále se zabývá způsobem informování právnických a fyzických osob o případných rizicích a charakteru případného ohrožení. Dále vyhláška zmiňuje technické, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování a způsob poskytování tísňových informací. Vyhláška také stanovuje způsob provádění evakuace a požadavky ochrany obyvatelstva v územním plánování (Česko, 2002).

2.5 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030

Tato koncepce představuje reakci na aktuální dění ve světě, a tedy i nové přístupy k ochraně obyvatelstva, které z nových bezpečnostních hrozeb vyplývají. Současná doba totiž přináší vysoký počet mimořádných událostí a často zcela nového charakteru, na které je potřeba adekvátně reagovat.

Je potřeba, aby byly připravené nejen odpovědné instituce, ale také občané. Mimořádné události totiž nejen vedou k ohrožení zdraví a životů či dokonce ke ztrátám na životech, ale také způsobují značné škody na majetku jak soukromým osobám, tak i státu a dalším organizacím. Tato koncepce právě řeší i preventivně výchovnou činnost a vzdělávání obyvatelstva v úseku civilní ochrany.

Stanovenou prioritou strategie je vytvořit funkční systém výchovy a vzdělávání. Tento systém vzdělávání by měl být napříč celou společností, jak ve státním sektoru, tak v soukromém sektoru. Tato strategie by měla vést ke zvýšení schopnosti občanů čelit mimořádným událostem a krizovým stavům.

Vzdělávání a preventivně výchovná činnost na tomto úseku by prvotně měla začínat u koordinátorů, tedy u odborníků, kteří se touto problematikou dlouhodobě zabývají. Tito odborníci by dále měli vést vzdělávací činnost a vzdělávat další osoby v této problematice a vést projekty věnující se ochraně obyvatelstva. Výsledkem by mělo být obyvatelstvo, které ponese svůj díl odpovědnosti za svoji bezpečnost, bezpečnost svého okolí, ale i státu.

Pro naplnění těchto cílů však bude třeba ještě připravit legislativní podmínky, stanovit práva a povinnosti všech zainteresovaných subjektů a osob.

Jedná se o velmi významný dokument, který zcela mění dosavadní přístup k ochraně obyvatelstva. Zejména tento dokument popisuje systém ochrany obyvatelstva, uvádí jeho základní principy a fungování a rovněž vymezuje nástroje a oblasti, pomocí kterých je ochrana obyvatelstva uskutečňována. Právě tato koncepce rozvíjí stávající a stanovuje nové postupy a priority ochrany obyvatelstva, mezi které patří podle této koncepce rovněž vzdělávání a výchova veřejnosti v oblasti její ochrany. Koncepce si v tomto ohledu stanovuje cíle, které by měly být naplněny do roku 2030. Přitom tato koncepce rozlišuje vrcholové strategické cíle, kterých je třeba dosáhnout a strategické priority, které musí být realizovány po dosažení strategických vrcholových cílů (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013).

Vrcholové strategické cíle jsou (Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, 2013):

1. Bezpečnost obyvatelstva – tento cíl představuje zejména nastavení systému ochrany obyvatelstva tak, aby obyvatelstvu bylo poskytnuto maximální bezpečí. Toto však nespočívá jen v připravenosti systému civilní ochrany a připravenost záchranných a bezpečnostních složek, ale také v připravenosti samotných občanů. K tomu je však nutné občanům poskytnout dostatek informací a aktivně je zapojit do přípravy jejich ochrany a sebeobrany.
2. Nedělitelnost a komplexnost – tento cíl představuje vytvoření systému komplexní reakce na vzniklé nebezpečí tak, aby toto nebezpečí bylo co nejefektivněji a nejrychleji zvládnuto.
3. Udržitelnost – finanční prostředky je nutno vynakládat účelně a cíleně jen v těch oblastech, kde jsou zapotřebí.

4. Institucionálnost – představuje nastavení bezpečnostních systémů, včetně právního prostředí tak, aby všechny složky podílející se na ochraně obyvatelstva (včetně obyvatelstva samotného) disponovaly potřebnými právními nástroji.

Strategické priority jsou pak dle Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 následující:

1. Přenesení větší odpovědnosti za svoji ochranu na samotné občany a jejich větší zapojení do přípravy na mimořádné či krizové události.
2. Širší zapojení a větší odpovědnost fyzických podnikajících osob a právnických osob, a to jednak v prevenci předcházení krizových a mimořádných událostí, ale také v jejich zvládnání.
3. Podpora vědy a výzkumu v oblasti ochrany obyvatelstva.

3 VÝVOJ PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Vývoj preventivně výchovné činnosti na území ČR není totiž nová činnost, ale má poměrně dlouhou historii. Vlastně v celé historii bylo potřeba, aby i civilisté, byli připraveni k obraně státu či území, na kterém žili. Tato příprava mohla mít mnoho podob, od tvorby různých domobran až po přípravu čelit živelným a válečným pohromám. Tato kapitola však bude zaměřena na období, kdy se na našem území rozvíjela tato problematika nejvíce, tedy před rokem 1945, do roku 1989 a po tomto roku.

Chlíbková a Mazal (2008) uvádějí, že do roku 1918 byla na našem území předvojenská příprava chlapců, a to i na školách. Cílem bylo připravit mladé muže a chlapce na náročnou vojenskou službu. Po roce 1918 však došlo snad pod vlivem právě ukončené války k odklonu od této předvojenské přípravy. Přesto však určité prvky branné výchovy zůstaly. Například branný zákon z roku 1920 zaváděl brannou povinnost do tělesné výchovy.

Je však třeba poznamenat, že organizace jako Sokol či Junák se stále věnovaly branné výchově, která spočívala nejen ve zdokonalování tělesné zdatnosti svých členů, ale i v přípravě na nejrůznější situace. Například junáci se učili první pomoci, ale také dovednostem, které mohou být využity zejména během vojenského konfliktu. Jednalo se o plížení, hod granátem, střelbu ze zbraní, prvky výzvědné činnosti aj. (Historie skautingu, 1999).

Zejména však se zhoršující se bezpečnostní situací a hrozící válkou se branná výchova i předvojenská příprava stále více prosazovala nejen ve školách. Této činnosti se navíc věnovala celá řada různých organizací, nejen již zmiňovaný Junák a Sokol, ale vznikaly i další organizace, které se soustředily na celkovou brannou zdatnost, nebo se věnovaly například jen zlepšení technických znalostí a dovedností (Štěříková, 2016).

Branná výchova nebyla přerušena ani v době nacistické okupace. V mnoha ohledech ještě zesílila. Změnila se však ideologie a směřování této výchovy. Od roku 1943 navíc musel být každý žák ve věku od 10 do 18 let členem mládežnické organizace. Kde byla mládež vychovávána v duchu nacistické propagandy a rovněž byla zdokonalována v branné činnosti. Je však nutno říci, že přibližně polovina žáků, se této činnosti poměrně úspěšně vyhýbala (Štěříková, 2016).

Po roce 1945 byla snaha zavést speciální samostatný předmět branná výchova do všech stupňů škol. Toto se však nepodařilo a branná výchova byla realizována jen v rámci jiných předmětů zejména v tělesné výchově, zdravotně a cvičení v přírodě (Chlíbková a Mazal, 2008).

Změna přišla v roce 1951, kdy byl přijat nový zákon o branné výchově. Na základě tohoto zákona byla dotace tělesné výchovy posílena o jednu hodinu týdně a ta byla určena právě pro brannou výchovu. Tato branná výchova byla orientovaná na zdravotní pomoc, bojovou a střeleckou přípravu a samozřejmě ideologickou výchovu (Chlíbková a Mazal, 2008).

V roce 1959 pak byl ještě k této činnosti zaveden pro žáky osmých a devátých tříd základní školy kurz všenárodní přípravy. Tento kurz byl orientovaný zejména na civilní ochranu. Žáci se v něm učili, jak reagovat v případě válečného konfliktu, kde hledat úkryt, základy nouzového přežití (Chlíbková a Mazal, 2008)...

Po roce 1971 byly přijaty další změny ve způsobu výuky branné činnosti. Jednalo se zejména o koordinaci této činnosti na všech stupních škol. Obsah výuky byl stanovený jako jednotný a závazný. Výuka byla odlišná pro chlapce a pro dívky a také dle věku. Předmětem byla zejména civilní obrana (používání různých ochranných pomůcek, nácvik chování v různých situacích – bombardování, jaderný útok, biologický útok, ale také bojová příprava (Tilcerová, 2010).

Dle zákona č. 73/1973 Sb. o branné výchově pak byla branná výchova, tedy její výuka prováděna nejen v rámci výuky na základních a středních školách, ale měla být s brannou výchovou seznamována i široká veřejnost. Konaly se tedy osvětové akce zaměřené na širokou veřejnost, kde se občané zdokonalovali v tom, co již znali a zároveň se učili novým poznatkům. Od 80. let pak byly dvakrát ročně konána branná cvičení (Chlíbková a Mazal, 2008).

Po roce 1989 nebyla branná výchova na školách vyučována. Tato situace souvisela s náladou ve společnosti, ale také s kompetenčními změnami, které spočívaly zejména v tom, že odpovědnost za ochranu obyvatel byla ze státu přesunuta i na jednotlivé občany. Definitivní konec branné výchovy ve školském systému na našem území udělal zákon č. 271/1991, který zrušil zákon č. 73/1973 Sb. o branné výchově, a tím se výuka branné výchovy na školách zrušila (Stěříková, 2016).

Nicméně, postupem času se stále více projevovala negativa neexistence přípravy obyvatel na mimořádné události a bylo třeba tuto situaci řešit. Odborníci stále častěji poukazovali na

to, že děti, ale ve stále větší míře i dospělé osoby, neví, co mají dělat v situacích vyhlášení poplachu, živelných či průmyslových havárií. Rovněž se jako negativum jevila skutečnost neexistence výuky první pomoci (Chlíbková a Mazal, 2008).

V letech 1996 a 1997 se tak na českých školách zkoušel projekt zaměřený na možnost začlenění témat, která souvisejí s ochranou osob a chováním při mimořádných událostech do školské výuky. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR na základě výsledků tohoto projektu vydalo pokyn, který zaváděl výuku některých činností souvisejících s ochranou osob při mimořádných událostech do výuky. Nicméně, přesný obsah ani časová dotace nebyla stanovena, a tak záleželo na vedení školy kolik času bude výuce těmto činnostem věnovat a na jednotlivých učitelích, jak a do kterých předmětů tyto činnosti zařadí (Štěříková, 2016).

Po roce 2000, zejména pod vlivem událostí, které se přihodily na mezinárodní scéně (teroristické útoky), ale i v ČR (rozsáhlé povodně), se začalo opět mluvit o potřebě větších znalostí v oblasti ochrany osob či civilní ochrany. Byl tak novelizován výše uvedený Pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a výuce související s ochranou osob při mimořádných událostech byla ve školském rozvrhu vyčleněna hodinová dotace 6 hodin za rok (Štěříková, 2016).

V roce 2004 pak přišla velké změna, když byl přijat zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon a na jeho základě vznikly tzv. rámcové vzdělávací programy a do těchto rámcových vzdělávacích programů byly nakonec implementovány i témata související s ochranou osob (Štěříková, 2016).

Problematika ochrany osob je navíc zahrnuta i v tzv. klíčových kompetencích. To znamená, že žák by po absolvování základní školy měl být schopen se chovat odpovědně při mimořádných událostech a poskytnout první pomoc (Štěříková, 2016).

4 INSTITUCE A SUBJEKTY PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI

V této kapitole budou zmíněny instituce věnující se preventivně výchovné činnosti a rovněž zde budou zmíněny nejvýznamnější objekty a aktivity v této oblasti.

Mezi subjekty, které řeší preventivně výchovnou činnost, patří zejména orgány veřejné správy, orgány krajů a obcí, občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace, právnické a fyzické osoby a rovněž nelze zapomenout na Armádu České republiky (dále jen „AČR“) (Heinrichová, 2011).

Podle Heinrichové (2011) pak lze ještě rozdělit dle toho, jestli se věnují preventivně výchovné činnosti, kterou můžeme označit za krátkodobou, střednědobou a dlouhodobou. Za krátkodobou preventivně výchovnou činnost jsou považovány akce, jako jsou dny otevřených dveří, besedy či soutěže. V případě střednědobé preventivně výchovné činnosti se pak jedná o internetové prezentace, tisk a média, výchovné programy. Dlouhodobě výchovná činnost je pak realizována prostřednictvím filmů, průzkumů veřejného mínění, ale i školská zařízení.

4.1 Orgány veřejné správy jako subjekty preventivně výchovné činnosti

Mezi tyto subjekty preventivně výchovné činnosti patří zejména Ministerstvo mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra, ale také Ministerstvo obrany. Tyto orgány nejenže vymezují základní principy preventivně výchovné činnosti a jsou jejími celostátními koordinátory, ale často tyto orgány samy preventivně výchovně působí. Tyto subjekty působí zejména prostřednictvím (Heinrichová, 2011):

- internet,
- celostátní televizní vysílání,
- celostátní rozhlasové vysílání,
- celostátní tisk,
- soutěže,
- celostátní průzkumy veřejného mínění,
- tvorba celostátní videotéky,
- propagační materiály,

- odborná pomoc školám,
- programy v rámci mezinárodní spolupráce,
- spolupráce v tématu Ochrany člověka za mimořádných událostí (dále jen „OČMU“) ve školských zařízeních.

V souvislosti s AČR je potřeba ještě zmínit Aktivní zálohy AČR. Jedná se totiž rovněž o způsob preventivně výchovné činnosti při obraně státu. V těchto zálohách je však spíše, než civilní ochrana kladen důraz na přípravu obrany státu (členové prochází vojenským výcvikem) (Vilášek a Gerhát, 2017).

Aktivní zálohy AČR jsou stabilní složkou AČR. Jsou určeny nejen k bojové činnosti, ale jejich místo v ozbrojených složkách spočívá i v případném nasazení při rozsáhlých živelných a průmyslových haváriích. Tyto Aktivní zálohy AČR se rovněž účastní preventivně výchovné činnosti, a to v tom smyslu, že občané, kteří jsou v těchto zálohách, jsou vzdělávány v branných schopnostech, ale také se účastní řady akcí pro veřejnost. Navíc tím, že členové těchto záloh mají potřebné znalosti, sami je šíří do svého okolí, i když často zcela nevědomě. Kromě toho Aktivní zálohy AČR podle autorů rovněž představují účinný a efektivní způsob, jak získat určité odborníky z řad civilistů, kteří by na plný úvazek v armádě sloužit nechtěli. Pro případ nouze tak může mít armáda k dispozici dostatek řidičů či jiných profesí – i odbornějších. Nicméně, v případě vypuknutí vojenského konfliktu by právě aktivní zálohy byly v kontaktu s obyvatelstvem, jelikož se počítá s jejich nasazením jako strážní službou, při ochraně objektů a byly by to právě aktivní zálohy, které by se pravděpodobně podílely na ochraně obyvatelstva (Vilášek a Gerhát, 2017).

4.2 Orgány kraje a obcí

Na úrovni krajů jsou pak hlavními subjekty preventivně výchovné činnosti samotné krajské samosprávy a zejména krajská ředitelství hasičského záchranného sboru. Způsoby, kterými tato krajská ředitelství provádí preventivně výchovnou činnost, jsou stejné, jako v případě výše uvedených ministerstev a dále k nim patří (Heinrichová, 2011):

- instruktáže pro starosty obcí, právnické osoby, podnikající fyzické osoby a fyzické osoby,
- poradenská a konzultační činnost,

- výchovné programy a projekty,
- celoživotní vzdělání a odborná způsobilost,
- regionální průzkumy veřejného mínění,
- spolupráce s krajským úřadem,
- podpora preventivní činnosti od jednotlivých fyzických osob, které mohou oslovit veřejnost.

Orgány obcí a krajů vykonávají preventivně výchovnou činnost zejména prostřednictvím následujících nástrojů (Heinrichová, 2011):

- spolupráce s HZS kraje při zajišťování preventivně výchovné činnosti,
- propagace akcí týkajících se požární ochrany a ochrany obyvatelstva,
- vyvěšení událostí na úředních deskách obce,
- spolupráce s občanskými sdruženími a jinými organizacemi působícími na úseku požární ochrany a ochrany obyvatelstva,
- přednášky, besedy, instruktáže zaměřené k charakteru možného ohrožení obyvatel obce – informační a poradenská činnost,
- rozhlasové a místní kabelové vysílání.

4.3 Spolky a veřejně prospěšné práce

V rámci preventivně výchovné činnosti rovněž působí i řada spolků a veřejně prospěšných organizací. Tyto spolky se zaměřují zejména na ochranu obyvatelstva, a to především na prevenci požárů či na poskytování první pomoci. Jedná se zejména o Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska, Moravská hasičská jednota, Česká hasičská jednota, ale i například stále Sokol či Junák (Heinrichová, 2011).

Tyto spolky realizují preventivně výchovnou činnost prostřednictvím následujícího (Heinrichová, 2011):

- spolupráce s orgány obce při zajišťování preventivně výchovné činnosti,
- spolupráce s HZS krajů,
- spolupráce s MV-GŘ HZS ČR

4.4 Projekty a vzdělávací aktivity

Mezi projekty, které se věnují preventivně výchovné činnosti, patří zejména Záchranný kruh, Vaše cesty k bezpečí, Hasiči pro školy, Hasík.cz či projekt Příprava občanů k obraně státu (dále jen „POKOS“) v působnosti AČR. Projekty budou zde jen ve stručnosti zmíněny. Dále tak zahraniční projekty a programy, které se tomuto tématu věnují.

1. Hasík CZ – jedná se o projekt, jehož cílem je vzdělávat děti v oblasti zejména požární ochrany a chování v případě mimořádných a krizových událostí. Vzdělávání se uskutečňuje na základních a středních školách. Jednotlivé kurzy vedou odborně způsobilí lektori. Jedná se nejčastěji o příslušníky HZS ČR či Sboru dobrovolných hasičů (Hasík CZ, 2021).
2. Záchranný kruh – je nezisková organizace, která spolupracuje se subjekty a institucemi v oblasti ochrany obyvatelstva a školami. Organizace připravuje vzdělávací materiály pro školy, až už jde o samotné vzdělávání učitelů v této oblasti, přípravu metodických pokynů a příruček, či pořádání přednášek a jiných akcí pro samotné žáky. Dále organizace připravuje výukové materiály pro záchranáře a pořádá akce pro veřejnost. Její působení se týká zejména bezpečné dopravy, první pomoci, požárů, osobní bezpečnosti a mimořádných událostí (Záchranný kruh, 2021).
3. Vaše cesty k bezpečí – jedná se o projekt HZS Jihomoravského kraje, krajského ředitelství Policie ČR a Diecézní charity Brno. Jedná se vlastně o souhrn informací pro zájemce o problematiku ochrany osob. Na stránkách projektu se tak zájemci dozví všechny důležité informace, zejména jak předcházet mimořádným a krizovým událostem, či jak se v těchto událostech chovat (Krizport, 2021).
4. Hasiči pro školy – jde o projekt HZS ČR. V rámci tohoto projektu jsou vytvářeny vzdělávací materiály pro 2. stupeň základních škol v oblasti ochrany člověka při mimořádných událostech. Součástí je i příprava 5 vyučovacích hodin s touto tematikou, které by měly být v rámci každého školního roku věnovány právě problematice ochrany obyvatelstva (Hasiči pro školy, 2021).
5. POKOS – celým názvem se jedná o Přípravu občanů k obraně státu. Jedná se o projekt AČR, který je určen pro základní a střední školy. Jeho cílem je vzdělat jak učitele, tak žáky a studenty v obraně státu. Projekt se zaměřuje zejména na následující (POKOS, 2021):

- a. Učitelé – zdravotní příprava, civilní ochrana, příprava k sebeobraně a příprava ke vzájemné pomoci ve vojenských i nevojenských krizových a mimořádných událostech.
 - b. Žáci a studenti – současná bezpečnostní rizika, základy civilní ochrany, principy obrany státu.
6. Muzeum civilní obrany – nachází se v Ústí na Labem, které v minulosti sloužilo jako protiletectký kryt a později předěláno na atomový kryt. V dnešní době muzeum láká návštěvníky na přehlídku plynových masek a vybavení, které se v okolí krytu našlo. Muzeum pořádalo vzdělávací projekty, které byly určené pro rodiny s dětmi, základní a střední školy. Patřily mezi ně například Branné dny, kde byly vojenská stanoviště, Branné závody a únikové hry zaměřené na mimořádné situace. Žáci si mohli vyzkoušet házení s granáty, zdravotně i evakuaci. Ovšem z ekonomických důvodů od 1. 1. 2020 organizace ukončila svoji činnost, a tak neorganizuje ani Branné dny (Muzeum civilní obrany, © 2017-2019).
7. DODEA – jako příklad zahraničního projektu lze uvést projekt DODEA. Tento projekt vznikl po II. světové válce. Původně se jednalo o školy pro děti vojáků umístěných v Evropě a v Tichomoří. V současnosti se jedná o organizaci, která se věnuje spolupráci se školami v oblasti plánování, koordinování a provádění vzdělávání dětí v oblasti výchovy k obraně státu (Department of Defense Education Activity, 2021).
8. NSEP – Program vzdělávání v oblasti národní bezpečnosti je klíčovou součástí Úřadu pro obranný jazyk a národní bezpečnost v americkém ministerstvu obrany. Jako součást Úřadu pro obranný jazyk a národní bezpečnost hraje Program vzdělávání v oblasti národní bezpečnosti stále větší roli při vytváření pracovní síly připravené plnit potřeby národní bezpečnosti 21. století (National Security Education Program, 2021).
9. NTED – posláním Národního odboru odborné přípravy a vzdělávání je poskytnout lidem formou kurzů a vysoce kvalitním školením, zdokonalit se v jejich dovednostech v oblasti prevence, ochrany, reakce a zotavení se z přírodních katastrofických událostí včetně terorismu (National Training and Education Division, 2021).

5 SOUČASNÝ STAV PŘIPRAVENOSTI OBČANŮ K OBRANĚ STÁTU

I přesto, že se stát zavázal, že zvýší připravenost obyvatelstva na mimořádné situace, odborníci varují, že se tak děje jen velmi pomalu. Vážně příprava a vzdělávání pedagogů v této oblasti. Pedagogové nemají k dispozici kvalitní učební texty a nevědí, co vlastně mají učit (Ožuch, 2019).

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy nekoordinuje své činy s jinými ministerstvy. Ministerstvo obrany podle autora vůbec nedostalo možnost mít na Ministerstvu školství svého odborného pracovníka, který by se podílel na schvalování učebních textů pro potřeby výuky o ochrany obyvatelstva a obraně státu. Zatímco v případě přípravy na nevojenské mimořádné události a krizové stavy je situace poměrně uspokojivá a stále se zlepšuje, v případě krizových stavů a mimořádných událostí vojenského charakteru je situace při přípravě obyvatelstva přímo katastrofická. Chybí zde jakékoli kurzy či materiály pro širokou veřejnost (Ožuch, 2019).

Jurenka (2019) uvádí, že celková připravenost občanů k obraně státu se i přes snahu Ministerstva obrany nezlepšila. Autor dodává, že je sice pravda, že některé dílčí komponenty celého systému přípravy občanů k obraně státu, jako je příprava na mimořádné události civilního charakteru, doznaly zlepšení, ale celkově je situace stále velmi špatná.

Je pravda, že mnoho osob začalo věnovat zvýšenou pozornost ochraně obyvatelstva po tragických záplavách, které se v minulosti na našem území objevily. Navíc díky působení HZS a Sboru dobrovolných hasičů, kteří na různých dnech pro veřejnost ukazují například důsledky, které může mít cigareta v posteli, špatná manipulace s ohně, nevyčištěný komín..., se tyto informace dostávají mezi širokou veřejnost. AČR sice také pořádá různé dny pro veřejnost a účastní se veřejných ukázek, ale tyto jsou orientovány na předvedení techniky a bojové ukázky (Jurenka, 2019).

Příprava obyvatelstva k obraně státu se příliš nedaří. Jako hlavní důvod autor uvádí, že učitelský sbor na všech stupních škol není na výuku této problematiky dostatečně připraven. Rovněž Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy se k této otázce staví poměrně vlažně a nepřipravuje pro školy jasné pokyny. Svůj díl odpovědnosti nesou i vysoké školy pedagogického směru, kde se této problematice věnuje jen velmi malá pozornost či vůbec žádná (Jurenka, 2019).

Současný stav dal charakterizovat následovně (Jurenka, 2019):

1. Problematika obrany státu je sice zahrnuta do rámcových vzdělávacích programů, ale do reálné výuky není zařazována. Žáci a studenti jsou tak často s touto problematikou seznamováni prostřednictvím nepravidelných akcí neziskových organizací či v rámci projektů HZS a Sboru dobrovolných hasičů, jejíž členové objíždějí některé školy.
2. Na základních školách nejsou dosahovány očekávané výstupy z učení – z výběrového zjišťování výsledků vzdělávání v bezpečnostních tématech provedeného Českou školní inspekcí na jaře 2017 vyplývá, že průměrná úspěšnost žáků 9. ročníků základních škol v odpovědích na testové položky tematické části obrana státu dosahuje pouze 51 %.
3. Stejně jako ostatní bezpečnostní témata, i problematika obrany státu je na základních školách vyučována roztržštěně v několika předmětech, což potvrzuje i zpráva Ministerstva vnitra o výsledcích podrobné analýzy současného stavu výuky všech bezpečnostních témat ve školách.
4. Účast učitelů na celoživotním vzdělávání v oblasti ochrany občanů či obrany státu je nízká.
5. V současné době neexistuje legislativně zakotvený institut lektora v této oblasti a požadavky na tohoto lektora.

To, že v připravenost na vojenské mimořádné události a krizové stavy je horší, než na ty civilní a že schopnost občanů podílet se na obraně státu je malá, si uvědomuje i Ministerstvo obrany ČR. To tak připravuje zákon, který umožní podporovat spolky a organizace, které se budou věnovat činnostem důležitým z pohledu obrany státu. Může tak jít například o radioamatéry či vlastníky dronů (ČTK, 2019).

Příprava obyvatelstva k obraně státu je stále vnímána na našem území zejména na základě zkušeností z let před rokem 1989, kdy měla tato aktivita silný ideologický podtext (Uher, 2020).

Žádná fungující země se bez systému přípravy obyvatelstva k obraně státu neobejde. Chybou je, že pod pojmem obrana státu stále mnoha lidmi vnímáno jen vojenské ohrožení. Podle autora tento pojem znamená mnohem více. Jedná se vlastně o všechny činnosti,

kteří vedou k zajištění či obnovení normálního fungování státu a jeho přežití v jakékoli situaci (Uher, 2020).

Do problematiky přípravy k obraně státu patří následující situace (Uher, 2020):

- havárie a požáry průmyslových a chemických podniků,
- záplavy,
- blackout,
- výpadek dodávek zemního plynu,
- extrémní počasí,
- biologické hrozby – ohrožení obyvatel epidemií nebo pandemií,
- vojenské bombardování (letecké, raketové, dělostřelecké) – ohrožení obyvatel plošným bombardováním obydlených oblastí, řeší se jak ochrana před blížící se hrozbou, tak následná záchrana po dopadu bomb, raket či granátů.

Připravenost na civilní hrozby se zlepšuje, ale na necivilní hrozby je připravenost stále nízká (Uher, 2020).

Znalost občanů ČR v oblasti ochrany v případě mimořádných událostí a krizových stavů je velmi nízká. V případě civilních mimořádných událostí a krizových stavů je, ale povědomost obyvatelstva větší než v případě vojenských událostí (Horák, 2016).

Vzdělání chápáno jako předpoklad ekonomicky a sociálně úspěšné společnosti, stejně tak je potřeba vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva a obrany státu chápat jako cestu k bezpečné a stabilní společnosti (Horák, 2016).

Výše uvedení autoři poukazovali na to, že nedostatky v oblasti výchovy obyvatelstva k obraně státu spočívají zejména ve špatně nastaveném vzdělávacím systému.

Potřeba nejprve vzdělat specialisty v tomto oboru, kteří budou dále vzdělávat veřejnost, zejména pak žáky a studenty základních a středních škol (Horák, 2016).

Haleška a Navrátil (2015) tvrdí, že připravenost k ochraně obyvatelstva by se měla věnovat nejen samotným obyvatelům, ale měla by se zabývat i připraveností samotných složek IZS. Autoři uvádějí, že zejména civilní složky jsou na ochranu obyvatelstva dobře připraveny. Nicméně v případě AČR došlo v minulých letech k výraznému snížení vynakládaných finančních prostředků na síly a techniku určenou k ochraně obyvatelstva.

Problematické rovněž je, že nejsou přesně vymezené kompetence jednotlivých složek, které by se měly na ochraně obyvatelstva podílet. Konkrétně chybí přesnější rozčlenění úkolů, vazeb, sil a prostředků pro řešení opatření ochrany obyvatelstva za vyšších krizových stavů. Předpokládá se, že krizové situace včetně opatření ochrany obyvatelstva by byly řešeny komplexním nasazením všech dostupných sil a prostředků s využitím díkce a zkušeností stávajících krizových zákonů (Halaška a Navrátil, 2015).

V neposlední řadě autoři kritizují skutečnost, že Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 uvádí, že v případě ochrany obyvatelstva má hrát důležitou úlohu samo obyvatelstvo, zájmové spolky, poučení dobrovolníci atd., ale neexistuje ucelený koncept vzdělávání veřejnosti v této problematice. Můžeme tak říci, že chybí ucelený koncept přípravy obyvatelstva. Velmi aktivní je zejména HZS ČR, jehož aktivita se však orientuje zejména na civilní mimořádné a krizové situace. Situace vojenského charakteru, ale například i teroristický čin, jsou v přípravě obyvatelstva nadále opomíjeny (Halaška a Navrátil, 2015).

Využívání moderních technologií ve zvyšování připravenosti občanů k obraně státu lze hodnotit jako uspokojivé. Jedná se však spíše o využívání nových informačních prostředků a internetu k šíření osvěty. Pokud však uvažujeme o využívání moderních technologií při přípravě občanů na obranu státu, lze se zcela oprávněně domnívat, že do této problematiky patří i například zvyšování povědomí o kybernetické bezpečnosti. Tato problematika se v podmínkách ČR začíná teprve zpracovávat a připravovat. Zatímco větší část občanů již asi vnímá kybernetické hrozby zejména pro jejich data a peníze, jen málo občanů se zatím pravděpodobně uvědomuje, že kybernetické hrozby mohou být rizikem i pro bezpečnost státu. Jedná se zejména o státní správu, nemocnice a důležité provozy, kde by měly být lidé připraveny tyto hrozby rozpoznat a čelit jim (Františ a Hodický, 2019).

6 ZÁVĚREČNÁ KAPITOLA TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část předkládané diplomové práce slouží jako základna pro praktickou část práce. S využitím odborných materiálů jsou zde vysvětleny základní pojmy související s danou problematikou, činnosti související s preventivně výchovnou činností při obraně státu, a také formy a zásady poskytování preventivně výchovné činnosti.

Další kapitola teoretické části pak uvádí základní legislativní předpisy související s tématem, civilní ochranou a přípravou na mimořádné události. Kromě legislativních dokumentů jsou v kapitole zmíněny i některé strategické dokumenty a jejich strategické cíle.

Vývoj preventivně výchovné činnosti na území ČR, má poměrně dlouhou historii a není to nová činnost. Kapitola je zaměřena na období, kdy se na našem území rozvíjela nejvíce. Vlastně v celé historii bylo potřeba, aby i civilisté, byli připraveni k obraně státu či území, na kterém žili. Tato příprava mohla mít mnoho podob, od povoláných vojsk až po přípravu čelit živelným a válečným pohromám.

Dále teoretická část rozšířena o instituce, organizace, projekty i aktivity, které se preventivně výchovné činnosti při obraně státu věnují. Mimo jiné také o subjekty orgánů veřejné správy, orgánů krajů a obcí, občanská sdružení, veřejně prospěšným organizacím, právníkům a fyzickým osobám a AČR, které tuhle problematiku řeší.

Poslední kapitola pak shrnuje aktuální stav v otázkách připravenosti veřejnosti na obranu státu, kde se autoři shodují, že celková připravenost občanů k obraně státu není dobrá. Žádná fungující země se bez systému přípravy obyvatelstva k obraně státu neobejde. Chybou je, že pod pojmem obrana státu stále mnoha lidmi vnímáno jen vojenské ohrožení, ale do problematiky je potřeba zahrnout například i havárie, záplavy i kybernetickou bezpečnost, která může být rizikem pro bezpečnost státu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 POPIS VÝZKUMU

Kapitola přibližuje koncepci realizovaného výzkumu. Uveden je cíl výzkumu, výzkumné otázky a stanovené hypotézy. Popsána je užitá metodika výzkumu a v závěru kapitoly je charakterizován výzkumný soubor. Výsledky výzkumu jsou prezentovány v kapitole osmé.

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo analyzovat postoje občanů ČR k jejich roli při obraně státu. Dílčím cílem bylo analyzovat postoj občanů ČR k rizikům spojených s moderními technologiemi. Dalším dílčím cílem je navržení souboru doporučení, týkajícího se změn v koncepci přípravy občanů ČR k obraně státu.

7.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Stanoveny byly následující **výzkumné otázky** (dále jen „VO“):

VO1: Jaké jsou znalosti respondentů o roli občana při obraně ČR?

VO2: Jak respondenti naplňují svoji roli občana při obraně státu?

VO3: Jak respondenti hodnotí roli vymezenou občanům při obraně ČR?

VO4: Jak hodnotí respondenti rizika spojená s moderními technologiemi?

Formulovány byly též tyto **hypotézy** (dále jen „H“):

H1: Lidé s vyšším vzděláním (vyšší odborné, vysokoškolské) uvádějí častěji než lidé s nižším vzděláním, že se zajímají o problematiku ochrany státu.

H2: Muži uvádějí častěji než ženy, že jsou ochotni aktivně se zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení.

H3: Lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je zapotřebí připravovat občany k obraně státu.

H4: Lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je pro ČR větším rizikem klasický válečný konflikt s užitím vojáků než moderní konflikt, s užitím moderních technologií.

Formulace hypotéz byla inspirována výzkumem společnost STEM/MARK (2020), který se zaměřil na přípravu občanů k obraně státu. Jednalo se o kvótní výběr, výzkumu se zúčastnilo 1 007 občanů ve věku 15 a více let, s mírnou převahou mužů (51 %). Převládali

respondenti se vzděláním bez maturity (46 %), celkem 82 % respondentů bylo ve věku 30 a více let. Z tohoto výzkumu mimo jiné vyplynulo, že jsou muži častěji přesvědčeni o tom, že by se měli v případě vojenského napadení aktivně zapojit do obrany ČR občané, dále že lidé ve věku 45 a více let jsou více obeznámeni se zvládáním krizí vojenského charakteru. Respondenti ve věku 60 a více let uváděli častěji, že by k obraně státu měli být připravováni všichni občané, nikoliv pouze žáci nebo studenti. Hypotéza H4 byla formulována na základě zamyšlení Eberleho a Daniela (2019) nad tématem hybridní války, jejíž riziko si dle autorů připouštějí zejména akademici a lidé nižšího věku, resp. různé neziskové organizace apod. Hybridní válka se často dle autorů dává do souvislosti s působením Ruska (anexe Krymu apod.), přičemž kladnější postoj k Rusku mají dle výzkumu společnosti Focus (2016) lidé vyššího věku.

7.3 Metodika výzkumu

Výzkum byl koncipován jako kvantitativní. Tento typ výzkumu vychází z předpokladu, že lze fenomény vnějšího světa zkoumat, tedy že jsou měřitelné či kvantifikovatelné. Výhodou je rychlý sběr dat, jejich analýza s využitím statistických metod, které jsou užity i při ověřování hypotéz. Výsledky kvantitativního výzkumu bývá možné zobecnit (Reichel, 2009).

Metodou výzkumu by dotazník, konkrétně se jednalo o dotazník vlastní konstrukce, jehož podoba je uvedena v oddílu příloh (Příloha č. 1). Při tvorbě dotazníku bylo vycházeno z teoretických východisek, výzkumů na toto téma a příručky POKOS, která je určena ke vzdělávání žáků na toto téma.

Dotazník tvoří celkem 28 otázek, z nichž většina je uzavřených. V případě otázek č. 18-19 byla zvolena pětistupňová škála, na které respondenti vyjadřovali svoji odpověď. U otázek č. 7a, 8, 14, 16 a 21 byla respondentům dána možnost doplnění odpovědi. Otázka č. 17 byla koncipována jako otevřená.

V úvodu dotazníku byli respondenti obeznámeni s účelem dotazníku, způsobem jeho vyplnění, byli ujištěni o zachování anonymity. V závěru dotazníku byly umístěny tři identifikační otázky, zkoumající věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Tyto položky sloužily k popisu výzkumného souboru a též ověření hypotéz.

Před vlastní administrací dotazníku byl proveden předvýzkum, a to na vzorku 5 osob z blízkého sociálního okolí autorky práce. Na základě této zpětné vazby byly doplněny

položky č. 18 a 19, doplněna byla otázka č. 7a a u otázky č. 21 byla přidána možnost vlastní odpovědi.

Výzkum probíhal od 8. dubna roku 2021 do 16. května roku 2021, a to na serveru www.vyplnto.cz. Odkaz na dotazník byl šířen autorem práce, a to mezi vybranými skupinami osob (spolužáci z gymnázia, vysoké školy, učitelé z gymnázia, pracovníci z magistrátu, dále se jednalo o facebookovou skupinu Střelectví a též jej distribuovaly osoby, které se zúčastnily předvýzkumu. Zároveň dotazník vyplňovali lidé, kteří navštívili server [vyplnto.cz](http://www.vyplnto.cz) v daném termínu. Jednalo se tedy o příležitostný výběr a metodu sněhové koule.

Data byla k dispozici v podobě excelové tabulky. K vyhodnocení byla zvolena popisná statistika. Určována byla absolutní a relativní četnost odpovědí, v případě otázek, na které respondenti odpovídali s využitím škály, byl zjišťován průměr, směrodatná odchylka a modus. Otázky otevřené a doplňující otázky byly zpracovány pomocí metody vytváření trsů. Badatel třídí výroky, nebo jejich části do trsů, které posléze pojmenuje (Miovský, 2006).

Třídění probíhalo na základě obdobného významu odpovědí. Následně byla opět určována absolutní a relativní četnost odpovědí pro každý z trsů.

Co se týče verifikace hypotéz, zvolen byl chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Jak uvádí Chráska (2016), nejprve je nutné formulovat nulovou a alternativní hypotézu. Nulová hypotéza vyjadřuje předpoklad, že mezi zkoumanými jevy neexistují statisticky významné rozdíly, zatímco alternativní hypotéza vyjadřuje, že mezi zkoumanými jevy statisticky významné rozdíly existují. O přijetí nebo zamítnutí hypotéz je rozhodováno na základě výpočtu testového kritéria χ , které se počítá následovně

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

kde: χ – testové kritérium,

P – pozorovaná četnost,

O – očekávaná četnost,

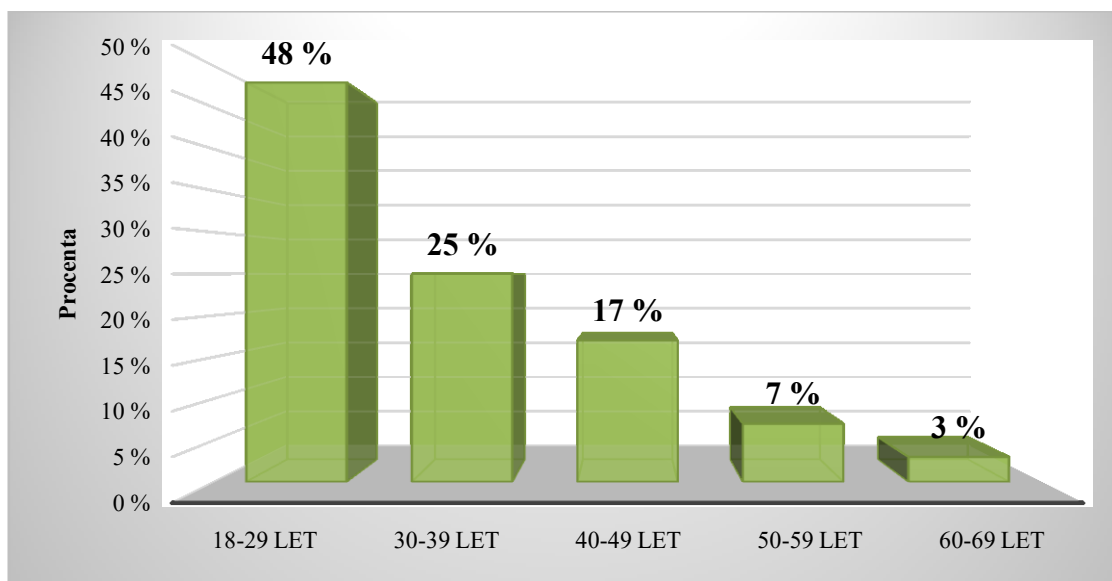
Σ – součet dílčích výsledků pro každé pole čtyřpolní tabulky.

Vzhledem k volbě distribuce dotazníku lze také konstatovat, že byla dostatečně zohledněna etika výzkumu. Respondenti byli v úvodu dotazníku seznámeni s cílem výzkumu, obsahem

dotazníku, jejich účast ve výzkumu byla dobrovolná. Anonymita respondentů byla zajištěna taktéž způsobem sběru dat.

7.4 Charakteristika výzkumného souboru

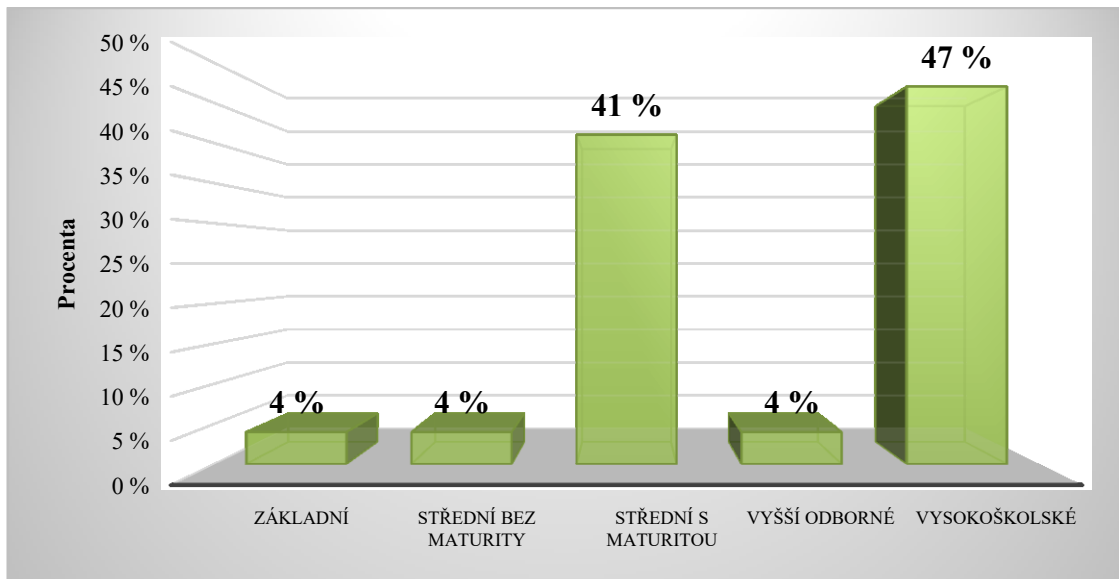
Výzkumný soubor tvořilo celkem 207 respondentů, mezi nimiž převládali muži, kterých bylo 110 (53 %). Rozložení výzkumného souboru z hlediska věku je podáno v grafu 1.

Graf 1: Věk respondentů (vlastní)

V grafu 1 si lze povšimnout, že mezi respondenty převládaly osoby ve věku 18-29 let, kterých bylo ve výzkumném souboru 99 (48 %). Druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou byli respondenti ve věku 30-39 let, kterých bylo 52 (25 %). Pouze 6 (3 %) respondentů odpovědělo, že je jim 60-69 let.

Poslední identifikační otázkou bylo zjišťováno, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. Výsledky jsou uvedeny v grafu 2. V grafu 2 si lze povšimnout, že nejpočetněji byly zastoupeny dvě skupiny respondentů, a to respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, kterých bylo 84 (41 %) a dále respondenti s vysokoškolským vzděláním, kterých bylo 98 (47 %). Pouze 8 (4 %) respondentů odpovědělo, že dosáhli pouze základního vzdělání jako svého nejvyššího dosaženého vzdělání a stejný počet respondentů odpověděl, že získali střední vzdělání bez maturity.

Graf 2: Vzdělání respondentů (vlastní)

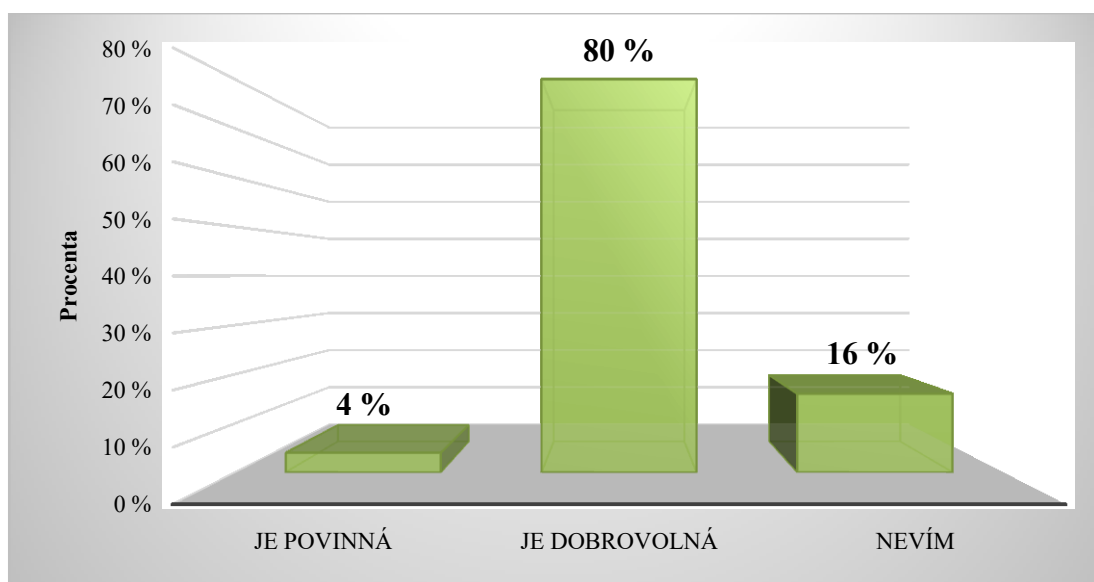
Je zapotřebí zdůraznit, že dle prezentovaných charakteristik respondentů nelze považovat výzkumný soubor za reprezentativní, neboť neodpovídá zejména z hlediska věku a vzdělání respondentů složení populace. Výzkumný soubor tvořili z velké části mladí lidé (do 30 let), s vyšším vzděláním (středoškolským s maturitou a vysokoškolským). To je pochopitelně dáno především způsobem sběru dat. Zároveň je vhodné uvést, že lidé nižšího věku nejevili při distribuci dotazníku autorkou práce zájem o jeho vyplnění, což má též určitou vypovídací hodnotu a lze uvažovat o tom, že lidé s nižším vzděláním či lidé vyššího věku nejeví příliš velký zájem o dané téma. Jedná se o předpoklad, který byl ověřován statisticky v rámci formulovaných hypotéz. Zjištěné výsledky vztahující se k verifikaci hypotéz i odpovědím respondentů na jednotlivé položky jsou uvedeny v další kapitole.

8 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V kapitole jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, s grafickým zobrazením 3 a více odpovědí v rámci jedné otázky (grafy, tabulky). Pro větší přehlednost jsou uvedeny výsledky po uvedení plného znění konkrétní položky dotazníku. V závěru kapitoly je věnována pozornost verifikaci hypotéz.

8.1 Výsledky dotazníkového šetření

Položka č. 1: Jak je v platné české legislativě definována role občana při obraně státu, pakliže se stát neocitá v žádném stavu ohrožení nebo stavu válečném?

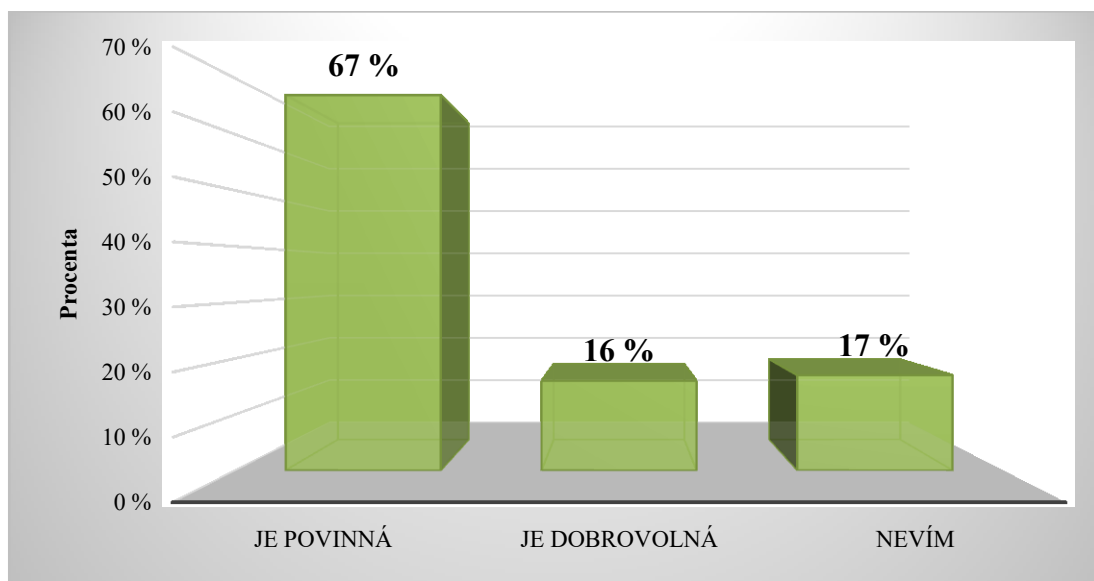
Graf 3: Role občana při obraně státu v době míru (vlastní)

V grafu 3 si lze povšimnout, že většina respondentů, konkrétně 166 (80 %) respondentů, správně odpovědělo, že v době, kdy se stát neocitá v žádném stavu ohrožení nebo stavu válečném, je role občana při obraně státu dobrovolná. Lidé, kteří dosáhli plnoletosti, se mohou stát dobrovolně členy aktivní zálohy. Nesprávnou odpověď, tedy že je tato role povinná, zvolilo 9 (4 %) respondentů a 32 (16 %) zvolilo odpověď „nevím“.

Položka č. 2. Jak je v platné české legislativě definována role občana při obraně státu, pakliže se stát ocitá ve stavu ohrožení nebo stavu válečném?

Výsledky vztahující se k této otázce jsou uvedeny v grafu 4. Z grafu 4 vyplývá, že i v tomto případě věděla většina respondentů správnou odpověď, která se týkala toho, že je povinností občana ve stavu ohrožení nebo ve stavu válečném bránit stát. Tuto odpověď

uvedlo 138 (67 %) respondentů. Chybnou odpověď, tedy že je tato role dobrovolná, zvolilo 33 (16 %) respondentů a odpověď neznalo 36 (17 %) respondentů.

Graf 4: Role občana při obraně státu ve stavu ohrožení nebo válečném (vlastní)

Položka č. 3. Kdo má brannou povinnost?

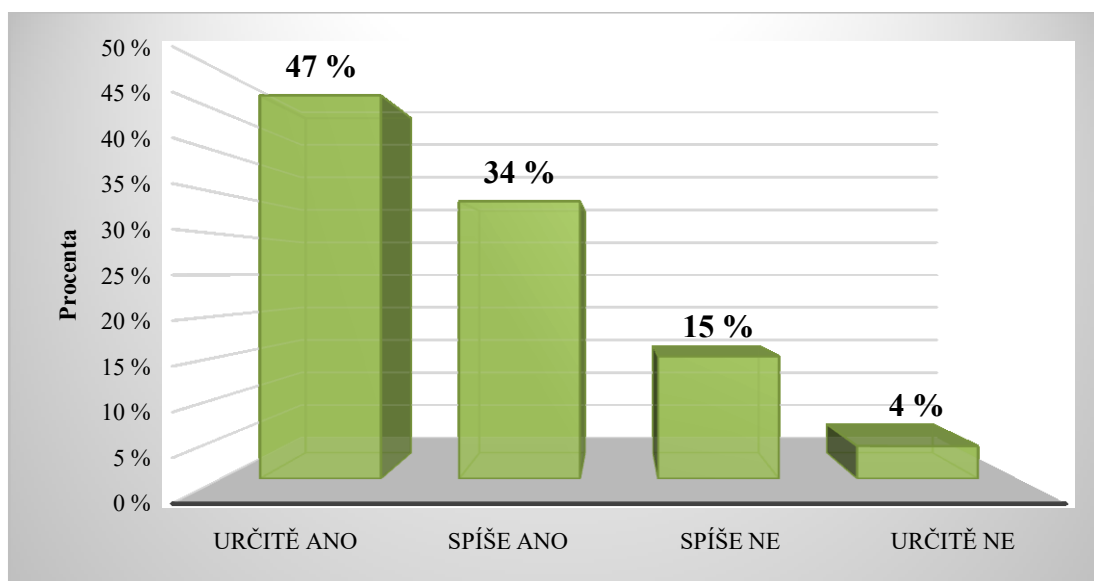
Tabulka 1: Kdo má brannou povinnost (vlastní)

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pouze muži	37	18 %
Pouze ženy	0	0 %
Muži i ženy bez ohledu na svůj věk	2	1 %
Muži i ženy ve věku 18-60 let	71	34 %
Brannou povinnost nemá nikdo, je to dobrovolné	76	37 %
Nevím	21	10 %
Celkem	207	100 %

Brannou povinnost mají podle § 2 zákona č. 585/2004 Sb., všichni občané ČR, kteří dosáhli 18 let. Dle § 7 zákona č. 585/2004 Sb., tato povinnost kromě definovaných výjimek zaniká v 60 letech. Správnou odpověď uvedlo 71 (34 %) respondentů, tedy jednalo se přibližně jen o třetinu respondentů.

Odpověď neznalo 21 (10 %) respondentů. Chybnou odpovědí bylo, že brannou povinnost nemá nikdo, což ovšem uváděli respondenti nejčastěji. Danou odpověď zvolilo 76 (37 %) respondentů. Pouze muže uvedlo 37 (18 %) respondentů, jen ženy žádný z respondentů, brannou povinnost pro obě pohlaví, bez ohledu na věk, uvedli 2 (1 %) respondenti.

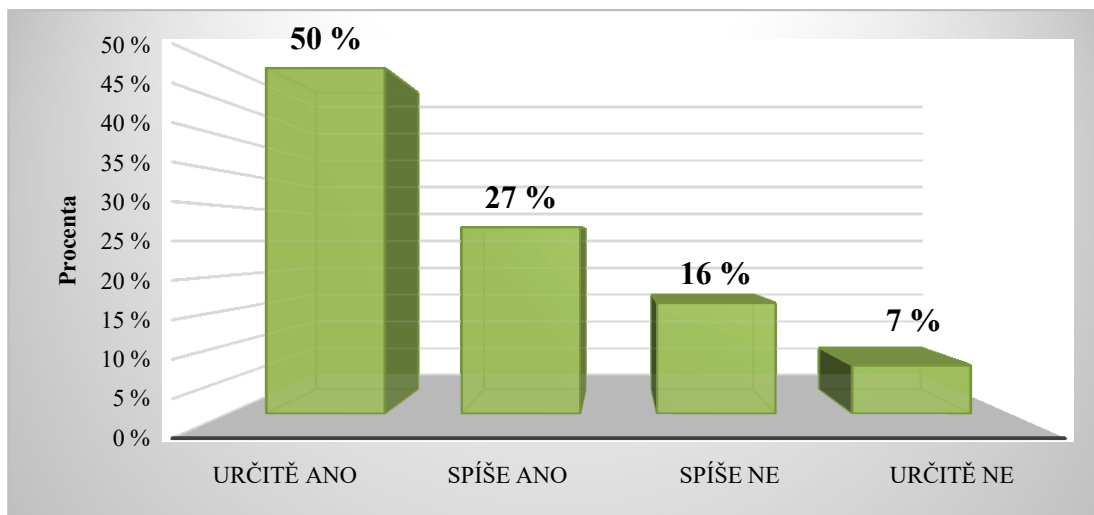
Položka č. 4. Může stát po občanovi žádat za stavu ohrožení státu nebo ve válečném stavu např. poskytnutí jeho automobilu?

Graf 5: Poskytnutí automobilu v případě ohrožení státu, válečném stavu (vlastní)

Stát skutečně může po občanovi ve stavu ohrožení státu nebo ve stavu válečném požadovat poskytnutí automobilu. Jak je z grafu 5 zřejmé, správnou odpověď uvedlo celkem 168 (81 %) respondentů, přičemž nejčastěji byla volena odpověď „určitě ano“, kterou zvolilo 98 (47 %) respondentů. Odpověď „určitě ne“ podali 4 (4 %) respondenti.

Položka č. 5. Vojákem v aktivní záloze se stane občan, pokud o to sám požádá, je zdravotně způsobilý, trestně bezúhonný a dosáhl 18 let. Je působení vojáka v aktivní záloze finančně kompenzováno?

Graf 6: Náležení finanční kompenzace vojákům v aktivní záloze (vlastní)

Dle AČR náleží vojákům v aktivní záloze finanční kompenzace, která se odvíjí od výše minimální mzdy a hodnosti vojáka.

V roce 2019 se např. u vojinů jednalo o částku 13 350 Kč ročně. Jedná se o tzv. služné. Kromě toho dostává voják v aktivní záloze odměnu ve výši 18 000 Kč, ovšem za předpokladu, že voják absolvoval vojenská cvičení v předepsaném rozsahu, nebo se zúčastnil služby v operačním nasazení. Tato částka se navíc zvyšuje s délkou působení v aktivní záloze. Po dvou letech činí navýšení 40 %, je-li jedinec zařazen v aktivní záloze alespoň 13 let, odměna je zvýšena o 80 %. Kromě toho je možné obdržet také příplatek za službu v zahraničí nebo zvláštní příplatek, podle charakteru služby (Armáda České republiky, 2019).

Položka č. 6. Co není obsahem přípravy občana k obraně státu?

Tabulka 2: Co není obsahem přípravy občana k obraně státu (vlastní)

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Získání, prohlubování znalostí, vědomostí a dovedností potřebných k obraně státu	14	7 %
Zdravotnická příprava	3	1 %
Příprava k civilní obraně	12	6 %
Zájmová činnost se sportovním a technickým zaměřením	136	66 %
Příprava k sebeobraně a vzájemné pomoci	13	6 %

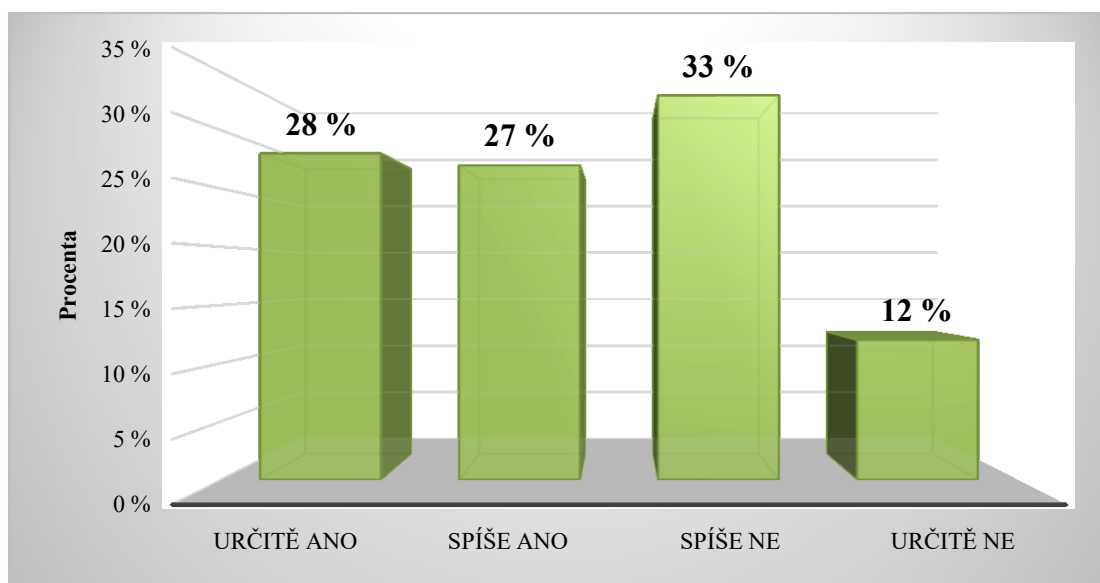
Absolvování alespoň jednoho cvičení spojeného s branností	29	14 %
Celkem	207	100 %

V tabulce 2 si lze povšimnout, že nejčastěji respondenti uváděli, že obsahem přípravy občana k obraně státu není zájmová činnost se sportovním a technickým zaměřením, což uvedlo 136 (66 %) respondentů, tedy více než polovina oslovených respondentů. Tato odpověď však správná není.

Správnou odpovědí bylo „absolvování alespoň jednoho cvičení spojeného s branností“. Žádná cvičení spojená s branností nejsou součástí přípravy občana k obraně státu. Tuto správnou odpověď však uvedlo jen 29 (14 %) respondentů.

Další odpovědi, a to tedy chybné, byly uváděny s menší četností, jak je patrné z tabulky 2. Respondenti chybně uváděli, že součástí přípravy občana k obraně státu není získávání, prohlubování znalostí, vědomostí a dovedností potřebných k obraně státu (odpověď uvedlo 14, tj. 7 % respondentů), dále že jí není součástí zdravotnická příprava (3, tj. 1 % odpovědí), ani že se nejedná o přípravu k civilní obraně (12, tj. 6 % odpovědí) a poslední chybnou odpovědí byla příprava k sebeobraně a vzájemné pomoci, kterou uvedlo 13 (6 %) respondentů.

Položka č. 7. Víte, co je hybridní válka (válčení, konflikt)?

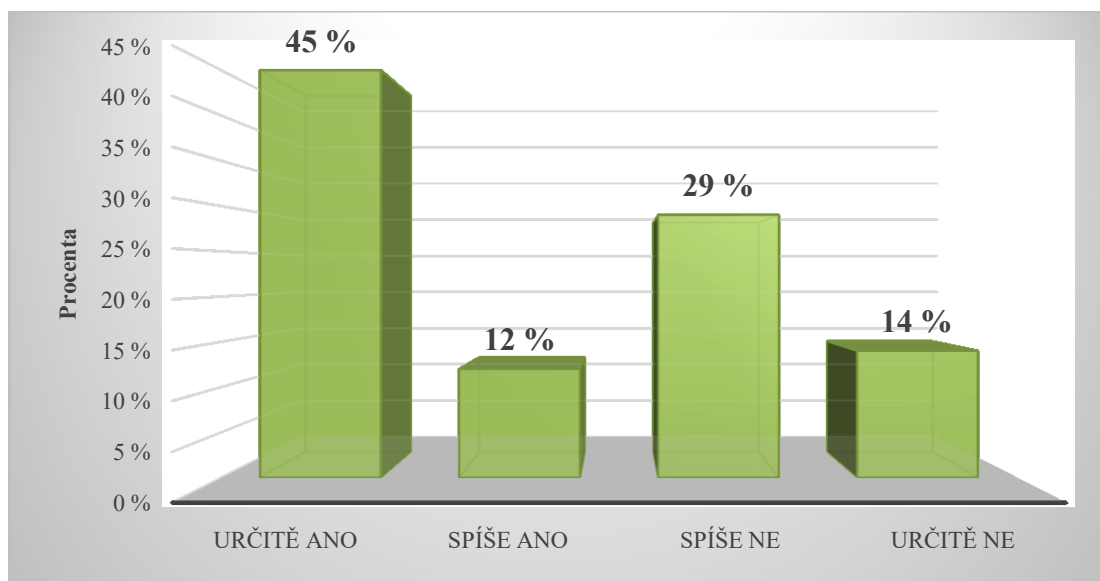
Graf 7: Povědomí o hybridní válce (vlastní)

V grafu 7 si lze povšimnout, že znalost o hybridní válce mělo 124 (55 %) respondentů, přičemž odpověď „určitě ano“ uvedlo 56 (28 %) respondentů. „Určitě“ neví, co je to hybridní válka, 25 (12 %) respondentů.

Ti respondenti, kteří podali kladnou odpověď, měli zodpovědět další otázku. Měli se vyjádřit k tomu, zda je anexe Krymu příkladem hybridního válčení.

Hybridní válkou se rozumí různé způsoby vedení boje, včetně užívání např. internetu k šíření dezinformací, s působením státních i nestátních aktérů, kteří mohou působit samostatně, nebo mohou být řízeni (Balabán a Pernica, 2015). Anexe Krymu je většinou chápána jako příklad hybridní války. Snegirov a Pojman (2018) uvádějí jako příklady hybridního boje, využívání nových sociálních médií, moderních technologií, propagandu, obecně informační válku.

Odpovědi respondentů na to, zda anexe Krymu je příkladem hybridní války, jsou uvedeny v grafu 8. Kladnou odpověď podalo 71 (57 %) respondentů. Odpověď „určitě ano“ uvedlo 56 (45 %) respondentů, odpověď „spíše ano“ 15 (12 %) respondentů, odpověď „spíše ne“ zvolilo 36 (29 %) respondentů a odpověď „určitě ne“ 17 (14 %) respondentů.

Graf 8: Hodnocení anexe Krymu jako příkladu hybridní války (vlastní)

Stejní respondenti (124 osob) měli dále doplnit, co si představí pod pojmem hybridní válka. Otázka byla otevřená. Celkem bylo 124 odpovědí rozčleněno do 135 dílčích odpovědí, které byly následně roztříděny do trsů. Jejich přehled můžeme vidět v tabulce 3.

Tabulka 3: Vysvětlení pojmu hybridní válka (vlastní)

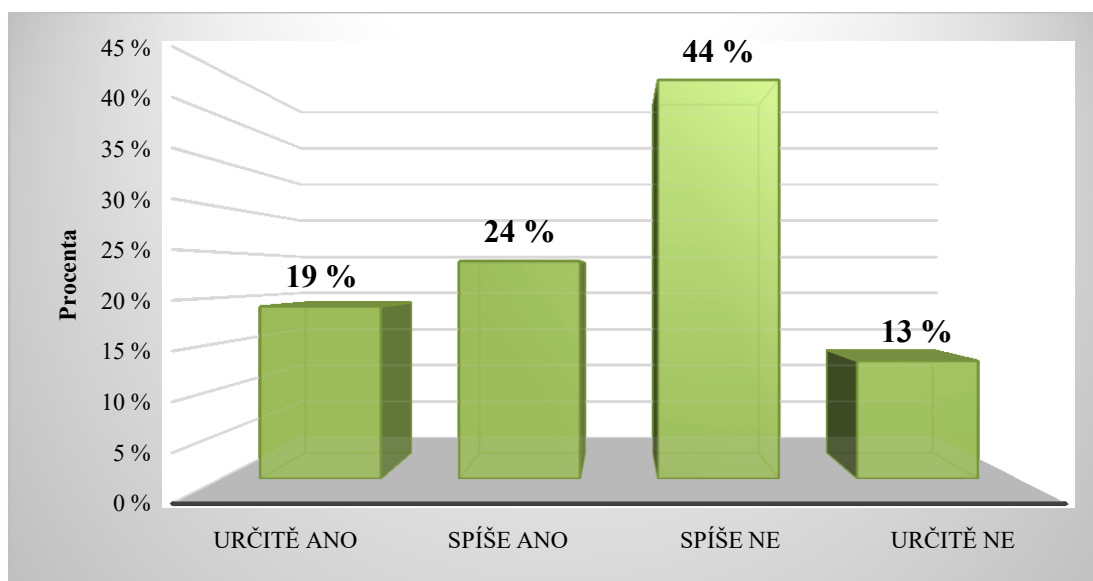
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Kombinace nástrojů boje	41	30 %
Dezinformace	24	18 %
Nevojenské nástroje	37	28 %
Bez identifikace útočící strany	7	5 %
Bez použití zbraní	10	7 %
Informační válka	13	10 %
Jiné	3	2 %
Celkem	135	100 %

Nejčastěji bylo uváděno, že se jedná o kombinaci různých nástrojů boje, což uvedlo 41 respondentů (podíl této odpovědi z celkového počtu odpovědí činil 30 %). Tuto odpověď lze považovat za nejvýstižnější. Mnozí respondenti také odpověď značně rozvíjeli: uváděli konkrétní nástroje, zdůrazňovaly synergický efekt kombinace více nástrojů boje apod.

Samostatně jen dezinformace uvedlo 24 respondentů a 37 respondentů jako vysvětlení hybridní války uvádělo výčet jednotlivých nástrojů (tj. např. propaganda, hackerské útoky, teroristické útoky, psychologické operace, „*podkopávání státu a jeho autority pomocí zpravodajských služeb*“, ekonomické sankce). Za velmi vhodnou a výstižnou, byť nekomplexní, lze považovat odpověď týkající se toho, že není jasná identifikace útočící strany, což uvedlo 7 respondentů. Celkem 10 respondentů zmínilo, že nejsou užity zbraně, ovšem tato odpověď není zcela správná. Zbraně jsou a mohou být užívány, včetně např. zbraní různých povstaleckých armád či při teroristických útocích.

Celkem 3 odpovědi nebyly zařazeny do žádného z trsů. Jednalo se o tyto výroky: „*Hybridní válčení je ryze politický výmysl. Například, aby bylo možné přimět státy i občany vnímat negativně Rusko. Ale proč? Komu se to hodí? Cui Bono?*“, „*Hybridní válka je neodborné označení situace, kterou vyvolává frakce, která vytváří dezinformace, lži, falešná audiovizuální dokumenty, dezinformační weby, které pak cíleně použijí ke svému účelu. Například k destabilizaci společnosti, ekonomiky, politiky.*“ „*Válčení v hybridech.*“

Položka č. 8. Zajímáte se o problematiku obrany státu?

Graf 9: Zajímání se o obranu státu (vlastní)

Z výsledků uvedených v grafu 9 vyplývá, že se většina respondentů nezajímá o problematiku obrany státu. Odpověď „určitě ano“ uvedlo 39 (19 %) respondentů, odpověď „spíše ano“ zvolilo 50 (24 %) respondentů. „Určitě“ se nezajímá o obranu státu 27 (13 %) respondentů.

Tuto odpověď měli respondenti doplnit. Přehled vytvořených trsů podává tabulka 4. Nejčastěji respondenti odpovídali, že je téma nezajímavé, což v některých případech doplňovali tím, že je dosud nenapadlo o tomto tématu přemýšlet. Tuto variantu odpovědi podalo 89 (44 %) respondentů. Druhá nejčastější odpověď se týkala toho, že dosud nebyl důvod se tímto tématem zabývat, neboť Česká republika není v ohrožení, je v Severoatlantické alianci (dále jen „NATO“), Evropské unii (dále jen „EU“) apod. Tuto variantu odpovědi uvedlo 36 (17 %) respondentů. Celkem 23 (11 %) respondentů se o téma zajímá z profesních důvodů – jsou vojáky z povolání, policisty, studují vojenskou školu nebo obor zaměřený na obranu státu. Dále 10 (5 %) respondentů zmiňovalo, že se považují za vlastence. Jen 6 (3 %) respondentů uvedlo, že by o tomto tématu měl mít přehled každý občan. Pacifismus jako důvod nezájmu uvedlo 5 (2 %) respondentů.

Tabulka 4: Důvodu zájmu nebo nezájmu o obranu státu (vlastní)

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Jsem vlastenec	10	5 %
Absolvoval jsem vojenskou službu	5	2 %

Zajímá mě vojenství	14	7 %
Souvisí to s mojí prací, studiem	23	11 %
Abych byl v obrazu	8	4 %
Každý by měl mít přehled	6	3 %
Je to důležité pro bezpečnost	11	5 %
Jsem pacifista	5	2 %
Zatím nebyl důvod	36	17 %
Nezajímá mě to, zatím mě to nenapadlo	89	44 %
Celkem	207	100 %

Za pozornost stojí následující odpovědi:

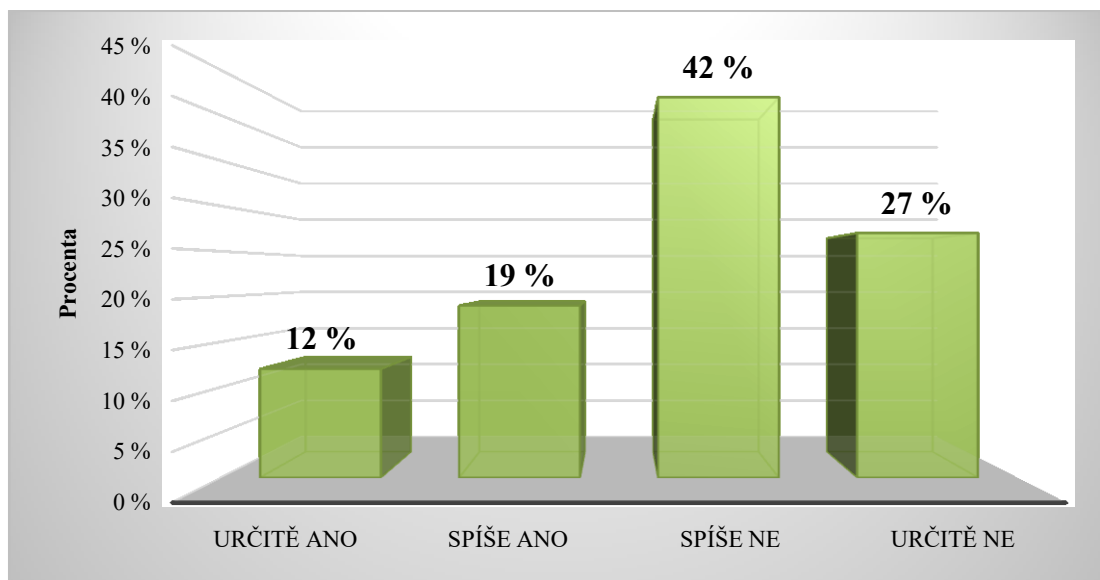
- „ČR je můj domov. Chtěl bych, aby tato země byla a zůstala svobodná. A historie ukazuje, že svoboda není samozřejmost. Obecně mě zajímá i téma válek, válečné techniky atd. V menší míře politika. Ale konflikt je téměř vždy výsledkem politických rozhodnutí, takže bez porozumění politice (a ekonomii) nelze historii válečných konfliktů v dostatečné míře porozumět.“
- „Dokud jsou moji blízcí v bezpečí, tak mě stát jako celek příliš nezajímá, vlastencem nejsem.“
- „Jedná se o část práce, kterou obstarává stát, a myslím si ze ČR není ohrožena žádným konfliktem, tudíž není potřeba stresovat, ale znalost by měl každý nějakou mít.“
- „Jelikož Česko není situované tak, aby ho někdo napadl nebo měl zájem napadnout.“
- „Mám jiné zájmy a starosti, a z vojny jsem touto problematikou i po letech znechucen.“
- „Nezajímám se, protože tohle není stát, který bych chtěl bránit. Můj domov, staré Rakousko, zmizel z map v roce 1918.“

- „Pokud by byla ČR ohrožena nebo ve válečném stavu, tak budu v prvním letadle, které letí na druhou stranu světa.“
- „Protože pokud se do války pustí Rusko a USA, bojiště bude zde.“

Obecně lze shrnout, že kromě zájmu o téma (profesního, jako koníček) či nezájmu (téma je příliš vzdálené, přičemž jedna skupina těchto respondentů soudila, že není potřeba se tématem zabývat, jiná uváděla, že by asi měl mít každý občan určité povědomí).

Objevovaly dva druhy názorů: jedna skupina respondentů byla přesvědčena o tom, že ČR žádné nebezpečí nehrozí, je stav míru, pomohlo by NATO apod., druhá skupina se naopak domnívá, že riziko existuje a jedná se tak o důležité téma.

Položka č. 9. Vzděláváte se v problematice obrany státu?

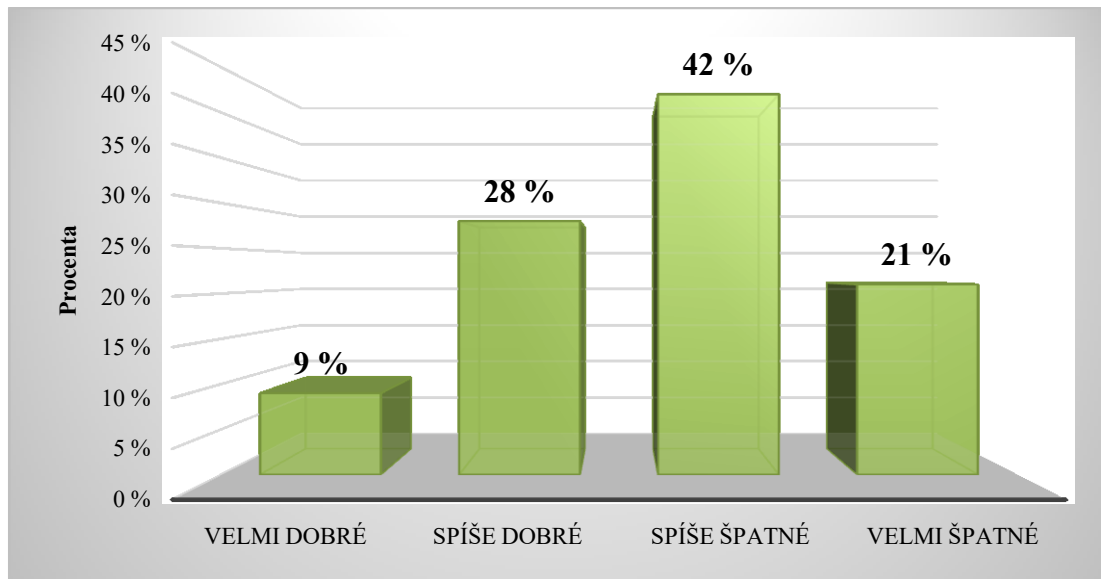

Graf 10: Vzdělávání se v problematice obrany státu (vlastní)

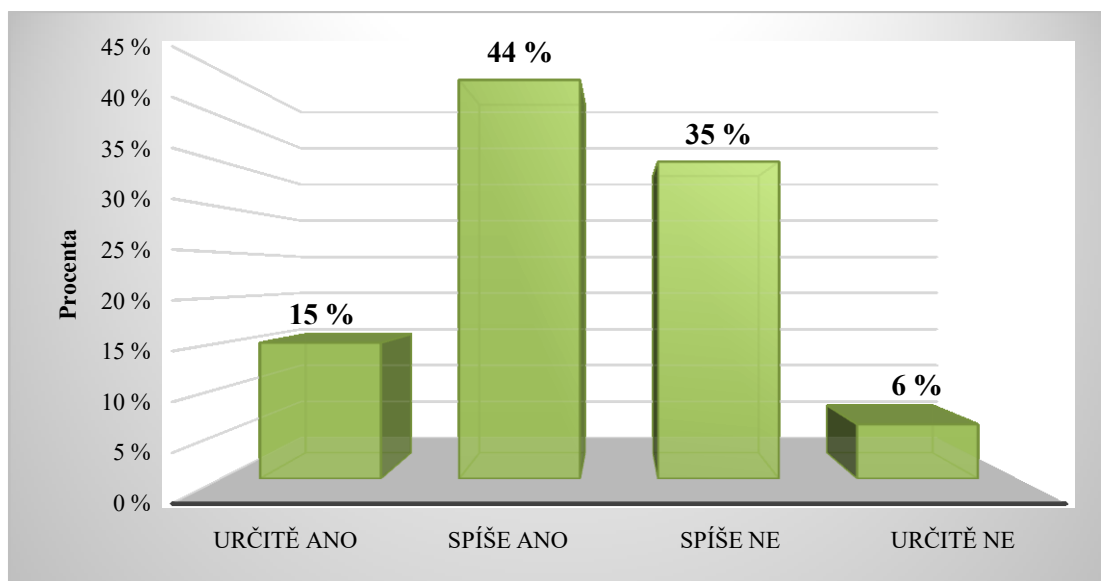
Obdobně jako v předchozí otázce, též v případě vzdělávání v problematice obrany státu převažovaly záporné odpovědi. V problematice obrany státu se „určitě“ vzdělává 25 (12 %) respondentů a „spíše“ tak činí 40 (19 %) respondentů. Převažovala odpověď „spíše ne“, kterou podalo 86 (42 %) respondentů.

Položka č. 10. Jak hodnotíte své vzdělávání v problematice obrany státu?

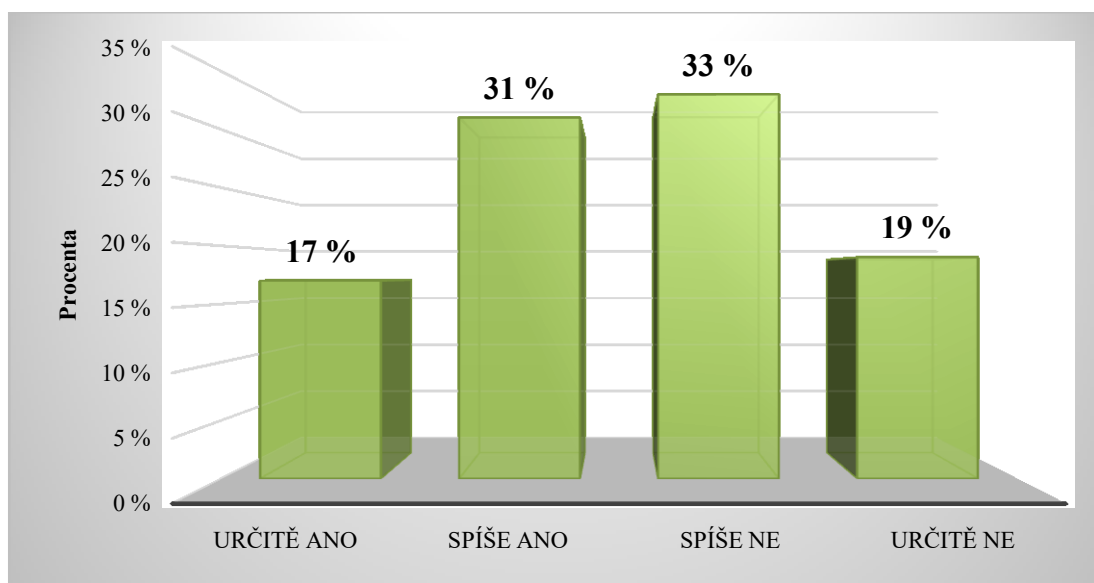
S ohledem na předchozí odpovědi respondentů není překvapující, že své vzdělávání v problematice obrany státu hodnotili respondenti záporně. Za velmi dobré jej označilo 18 (9 %) respondentů a za spíše dobré jej považuje 58 (28 %) respondentů. Převládala odpověď „spíše špatně“, kterou uvedlo 86 (42 %) respondentů.

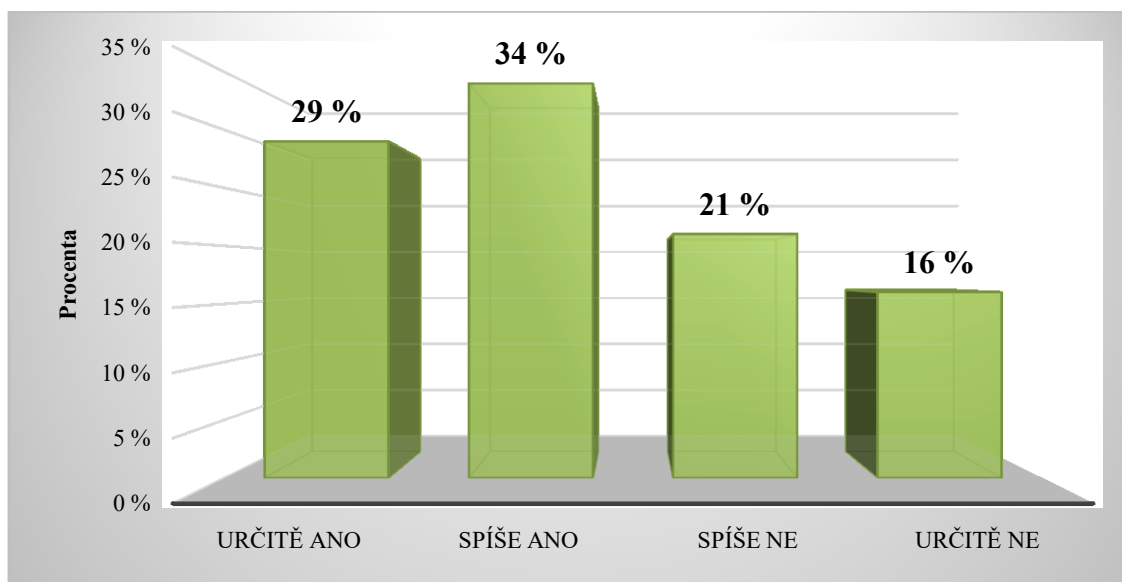
Graf 11: Hodnocení vlastního vzdělávání v problematice obrany státu (vlastní)
Položka č. 11. Vzděláváte se v problematice informační bezpečnosti (ochrana před zneužitím informací a technologických systémů)?

Graf 12: Vzdělávání se v problematice informační bezpečnosti (vlastní)
V grafu 12 více jak půlka respondentů odpověděla, že se vzdělává v problematice informační bezpečnosti, což se značně otočilo oproti položce číslo 9, kde jsou odpovědi na vzdělanost v problematice obrany státu převážně záporné.

Položka č. 12. Cítíte stálou spoluzodpovědnost za zajišťování obrany státu?**Graf 13: Spoluzodpovědnost za zajišťování obrany státu (vlastní)**

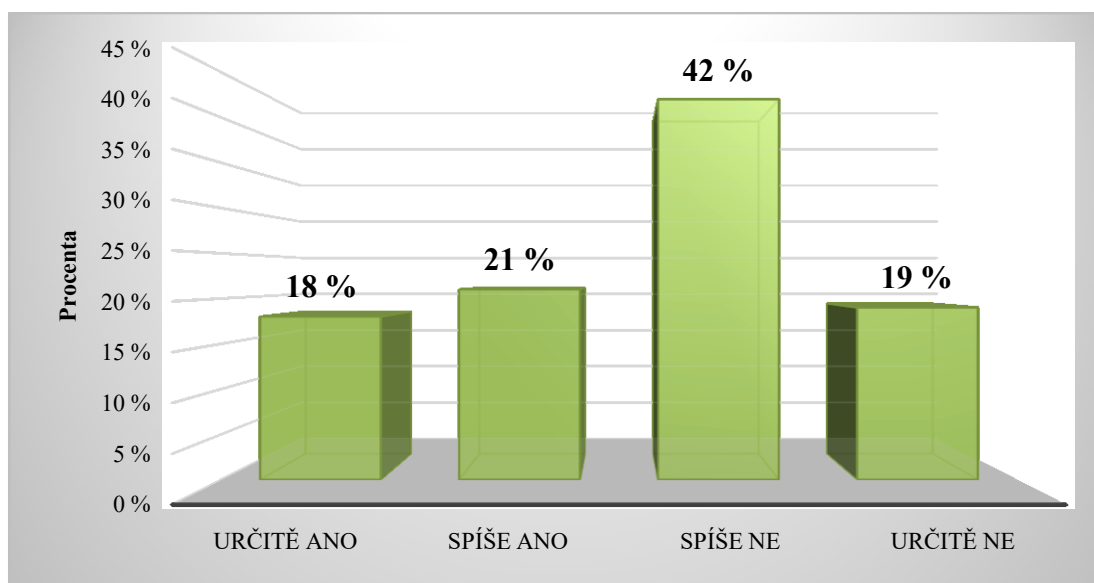
Spoluzodpovědnost za zajišťování obrany státu nepociťuje mírná nadpoloviční většina. Odpověď „určitě ano“ uvedlo 35 (17 %) respondentů, odpověď „určitě ne“ podalo 39 (19 %) respondentů.

Položka č. 13. Vnímáte obranu státu ve své roli občana jako morální závazek?**Graf 14: Vnímání obrany státu jako morálního závazku (vlastní)**

Jak je z grafu 14 patrné, že většina respondentů vnímá roli občana při obraně státu jako svůj morální závazek, což je do značné míry v rozporu s výsledky získanými v rámci otázky č. 8, která zkoumala zájem respondentů o téma obrany státu a v níž více než polovina respondentů uváděla, že o toto téma zájem nemá.

V otázce č. 13 však více než polovina respondentů pojmá obranu státu jako svůj morální závazek, přičemž odpověď „určitě ano“ uvedlo 60 (29 %) respondentů, odpověď „určitě ne“ podalo 33 (16 %) respondentů.

Položka č. 14. Jste obeznámen/a s tím, kde můžete získat informace vztahující se k Vaší roli při obraně státu?

Graf 15: Obeznámenost se zdroji informací týkající se obrany státu občany (vlastní)
Více než polovina respondentů uváděla, že není obeznámena s tím, kde může získat informace týkající se jejich role při obraně státu. Kladnou odpověď podalo celkem 81 (39 %) respondentů.

Tito respondenti měli dále uvést, kde by tyto informace získávali. Otázka byla otevřená. Přehled odpovědí je podán v tabulce 5.

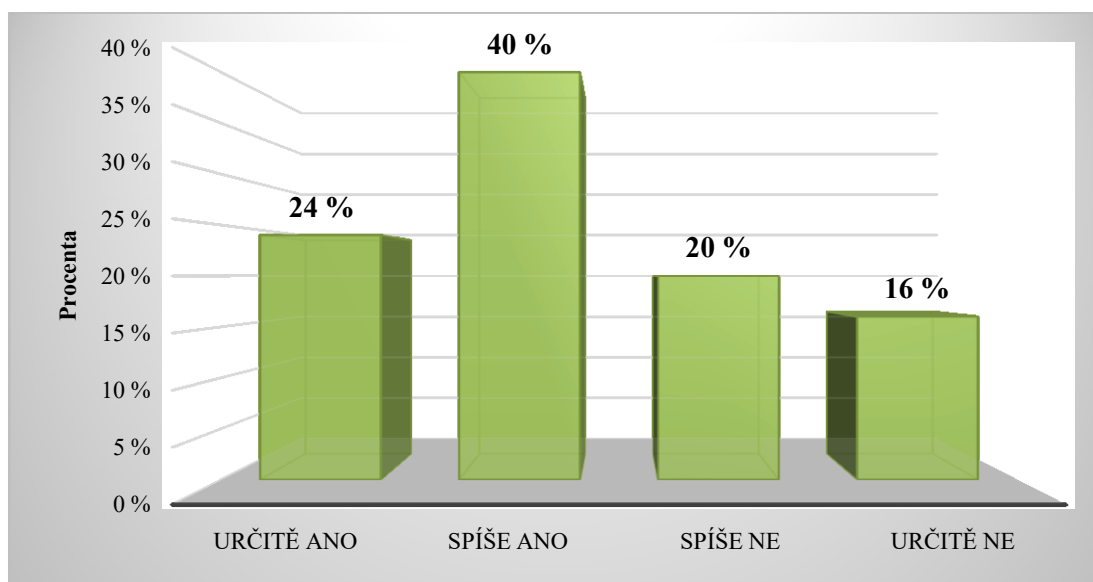
Tabulka 5: Zdroj informací o obraně státu občany (vlastní)

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Internet	27	29 %
Legislativa	25	26 %
Bezpečnostní složky	11	12 %
Ministerstvo obrany	19	20 %
POKOS	4	4 %
Literatura	5	5 %

Jiné	4	4 %
Celkem	95	100 %

Získáno bylo celkem 95 odpovědí od 81 respondentů. Nejčastěji byl uváděn internet, bez bližšího vysvětlení. Tuto odpověď uvedlo 27 (29 %) respondentů. Druhou nejčastější odpovědí, kterou podalo 25 (26 %) respondentů, byla legislativa či zákony, přičemž někteří respondenti uváděli i konkrétní názvy zákonů, včetně jejich čísla (zákon č. 240/2000 Sb., krizový zákon, zákon č. 110/1998 Sb., ústavní zákon o bezpečnosti, zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách). Do trsu bezpečností složky byly zařazeny odpovědi týkající se AČR, Policie ČR, též hasičské sbory, nebo i místní samospráva. Zvlášť byl vyčleněn trs Ministerstvo obrany: v tomto trsu se nachází 19 (20 %) odpovědí. POKOS, tedy příručku, z níž se učí žáci, a kterou lze vnímat jako jeden z nejvhodnějších zdrojů o problematice obrany státu a roli občana při obraně státu, uvedli jen 4 (4 %) respondenti. Vlastní odpověď podali též jen 4 respondenti. Jednalo se o Vojenskou akademii ve Vyškově, vzdělávací semináře, branná cvičení a reklamu.

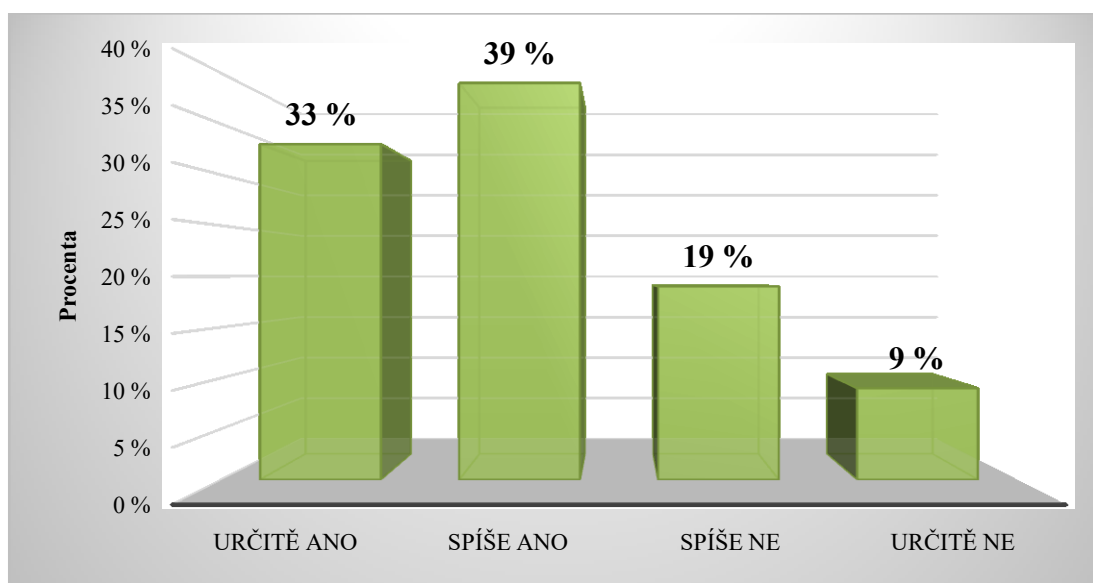
Položka č. 15. Jste ochoten/ochotna se aktivně zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení?

Graf 16: Ochota zapojit se do obrany státu při vojenském napadení (vlastní)

Jak je z grafu 16 patrné, více než polovina respondentů, konkrétně 131 (64 %) respondentů, uvedla, že jsou ochotni aktivně se zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení. Odpověď „určitě ne“ zvolilo 34 (16 %) respondentů.

Položka č. 16. Je dle Vašeho názoru zapotřebí připravovat občany ČR k obraně státu?

Graf 17: Nutnost připravovat občany ČR k obraně státu (vlastní)

I v tomto případě jsou výsledky k položce č. 16 v určitém rozporu s výsledky na otázku č. 8, neboť 150 (72 %) respondentů vyjádřilo názor, že je zapotřebí připravovat občany ČR k obraně státu. Odpověď „určitě ne“ uvedlo 18 (9 %) respondentů.

Všichni respondenti byli vyzváni k tomu, aby svoji odpověď doplnili. K metodě vytváření trsů v tomto případě nebylo přistupováno, neboť odpovědi bylo možné rozřadit jen do dvou skupin: ti, kteří uváděli, že je zapotřebí připravovat občany ČR k obraně státu, jen doplňovali, že je to nutné, případně uváděli důvody proč (např. „*Bděte, protože neznáte dne, ani hodiny. Jak ukázal například konflikt na Ukrajině, bezpečnostní situace státu se může změnit během týdnů do předtím nečekaného stavu. Řada znalostí nabytých při výcviku k obraně státu, ať si tento pojem vyložíme jakkoliv, může být užitečná i v civilním životě.*“), druhá skupina respondentů, která na otázku podala zápornou odpověď, zmiňovala, že od toho funguje ve státě armáda, nebo že z tohoto důvodu vstoupila ČR do NATO, EU. Respondenti z první skupiny však mnohdy tuto skutečnost nevnímali jako důvod, proč by nebylo potřeba připravovat též občany: „*AČR je malá profesionální armáda. Máme samozřejmě spojence, jsme členy NATO. Ale pokud by došlo ke skutečné bezpečnostní krizi, stát bude potřebovat, aby přežil a obstál, mnohem více rukou a hlav, než je těch nízkých pár desítek tisíc lidí, kteří jsou vzhledem ke své profesi nebo zálibám k obraně vcelku připraveni (vojáci, členové aktivních záloh, policisté, hasiči, pracovníci civilní ochrany, pracovníci tajných služeb, bezpečnostní IT technici)*“, „*Bez rozvíjení*

informovanosti, bez rozvíjení motivace, bez rozvíjení hrdosti na sebe a společnost se jako rozjívená banda "jedinečných osobností" roztrháme o jakýkoliv organizovaný útvar, nebo rozpustíme v šedi EU a budeme následně nahrazeni jiným etnikem a náboženstvím. Jsme již v hybridní válce, jsme již v náboženské válce a myslet si, že když si to nepřipustíme, tak se to nestane, to na tomto faktu nic nemění. "

Za velmi cenný lze považovat tento výrok: „Chceš-li mír, připravuj se na válku“, velmi výstižné jsou pak tyto výroky: „Informovaný občan je v samotné obraně "snáze použitelný", také bude pravděpodobně snáze chápat, proč se měl/neměl do obrany zapojit“, „Je zapotřebí. Nedostatečnou přípravu nových kadetů, a tím oslabení obrany jakéhokoliv státu (po smrti profesionálních v případném konfliktu) prokázala už 1. i 2. světová válka“, „Protože hraní Call of Duty děti nepřipraví“, „Stát bez občanů ochotných položit život vlastně přestává existovat“.

Položka č. 17. Jak by podle Vás měla probíhat příprava občana k obraně státu?

Otázka byla otevřená. Přehled vytvořených trsů je podán v tabulce 6.

Tabulka 6: Ideální podoba přípravy občana k obraně státu (vlastní)

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pro muže povinné, pro ženy dobrovolné	3	2 %
Branná povinnost	19	9 %
Vzdělávání dospělých	43	20 %
Vzdělávání dětí, dospívajících	40	19 %
Systematická, s počátky v rodině	4	2 %
Výcvik, cvičení	31	15 %
Motivace občanů státem	3	2 %
Rozšíření aktivních záloh	4	2 %
Dobrovolný výcvik, vzdělávání	11	5 %
Nevím	34	17 %
V médiích	7	3 %
Nijak	7	3 %

Jiné	1	1 %
Celkem	207	100 %

Nejvíce odpovědí se týkalo vzdělávání dospělých (43, tj. 20 % odpovědí) a dále vzdělávání dětí, dospívajících v rámci školy (40, tj. 19 % odpovědí), přičemž jen jeden respondent poznamenal, že již v současné době jsou žáci v této oblasti vzdělávání.

Podle 4 (2 %) respondentů by měla být tato příprava systematická, začínat by měla již v rodině. Podporu médií uvedlo 7 (3 %) respondentů. Brannou povinnost by znovu zavedlo 19 (9 %) respondentů, přičemž další 3 (2 %) respondenti uváděli, že by měla být branná povinnost pouze pro muže, pro ženy na bázi dobrovolnosti. Dobrovolné výcviky a různé vzdělávání uvedlo 11 (5 %) respondentů. Podle 4 (2 %) respondentů by měly být posíleny aktivní zálohy a 3 (2 %) respondenti zdůrazňovali, že by měl stát více motivovat občany k tomu, aby se připravovali na obranu státu. Odpověď nedokázalo uvést 34 (17 %) respondentů.

V detailnějších odpovědích zaznívala přesnější podoba této přípravy: vzdělávání dospělých by tak podle jednoho respondenta mohlo být obdobné, jako školení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen „BOZP“), jiný respondent uváděl, že měly být dětem k dispozici různé zájmové kroužky (branné, sportovní, střelecké, radioamatéři, orientační běh apod.).

Položka č. 18. V tabulce prosím u každé položky označte míru nebezpečí (jak vnímáte daný jev jako ohrožující bezpečnost ČR), a to na stupnici 1-5, kde 1 = malé nebezpečí, 5 = maximální nebezpečí:

Tabulka 7: Hodnocení míry nebezpečí u vybraných položek (vlastní)

Položky	Průměr	Směrodatná odchylka	Modus
Nestabilita, regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí	2,6	1,3	2,0
Terorismus	3,1	1,3	2,0
Šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů	2,9	1,3	3,0
Kybernetické útoky	3,9	1,0	4,0

Negativní aspekty mezinárodní migrace	3,5	1,3	5,0
Extrémismus, nárůst napětí mezi etniky, sociální napětí	3,5	1,2	4,0
Organizovaný zločin	3,1	1,1	3,0
Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury	3,2	1,2	3,0
Přerušování dodávek strategických surovin nebo energie	3,4	1,2	4,0
Pohromy (přírodní, lidskou činností, jiné)	3,1	1,2	3,0
Šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem	3,5	1,2	4,0

Respondenti měli v rámci předložené tabulky ohodnotit míru rizika u vybraných položek. Zjišťován byl průměr, směrodatná odchylka a modus, tedy hodnota nejčastěji se objevující v rámci každé položky.

V tabulce 7 si lze povšimnout, že nejvyšší nebezpečí spatřují respondenti u kybernetických útoků ($r = 3,9$) a dále u šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem, v souvislosti s mezinárodní migrací a ve spojitosti s nárůstem mezi etniky, tedy v podobě extrémismu, sociálního napětí. Každá z těchto oblastí získala průměrnou hodnotu 3,5, s větším rozptylem odpovědí u negativních aspektů mezinárodní migrace.

Naopak nejmenší riziko přisuzovali respondenti regionálním konfliktům v euroatlantickém prostoru ($r = 2,6$) a šíření zbraní hromadného ničení ($r = 2,9$).

Položka č. 19. A nyní prosím v tabulce ohodnoťte Vaši informovanost v dané problematice, na stupnici 1-5, tentokrát jako ve škole: 1 = vynikající vzdělanost, 5 = nedostatečná vzdělanost

Tabulka 8: Hodnocení vlastní informovanosti v rámci vybraných položek (vlastní)

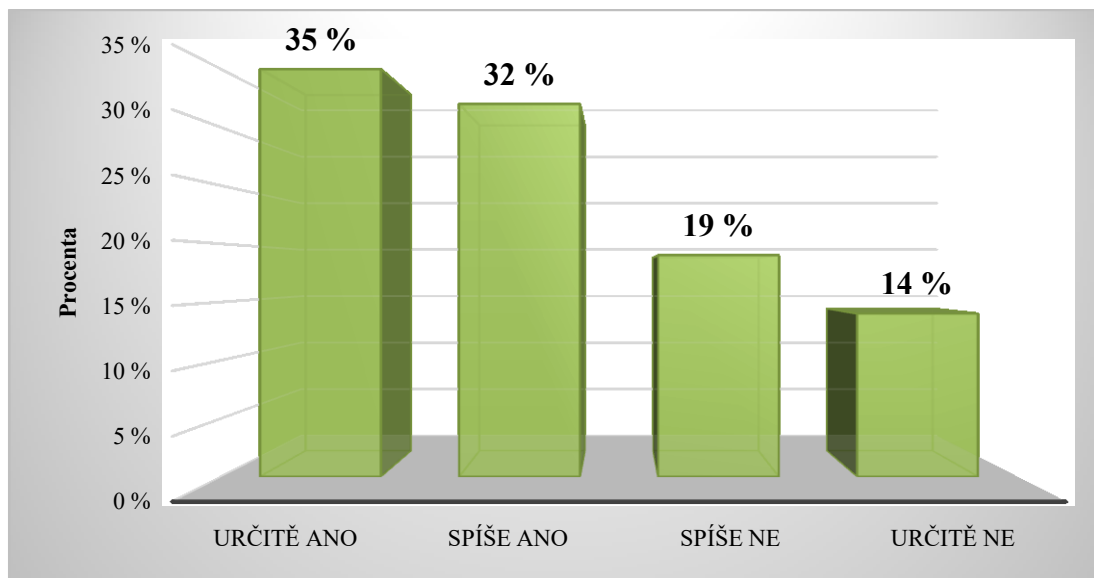
Položky	Průměr	Směrodatná odchylka	Modus
Nestabilita, regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí	3,0	1,2	3,0
Terorismus	3,0	1,1	3,0

Šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů	3,0	1,2	3,0
Kybernetické útoky	3,0	1,1	3,0
Negativní aspekty mezinárodní migrace	3,0	1,1	3,0
Extrémismus, nárůst napětí mezi etniky, sociální napětí	3,0	1,1	3,0
Organizovaný zločin	3,0	1,2	3,0
Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury	3,0	1,2	3,0
Přerušení dodávek strategických surovin nebo energie	3,0	1,1	3,0
Pohromy (přírodní, lidskou činností, jiné)	3,0	1,2	3,0
Šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem	3,0	1,1	3,0

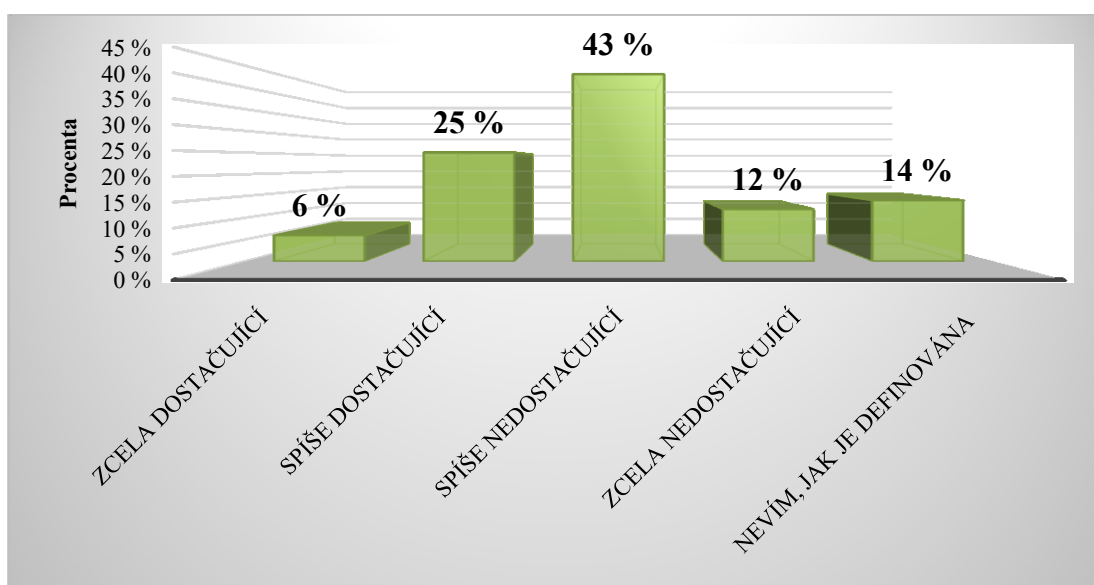
V této otázce se respondenti opět vyjadřovali ke stejným položkám, u kterých ovšem posuzovali svoji vlastní informovanost v dané problematice. Z tabulky 8 vyplývá, že byly odpovědi na jednotlivé položky téměř identické. Průměrná hodnota i modus činily hodnotu 3, vyšší rozptyl odpovědí byl u otázek týkajících se nestability v euroatlantickém prostoru, šíření zbraní hromadného ničení, organizovaného zločinu, ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury a u různých pohrom.

Položka č. 20. Měla by se podle Vás obnovit rozšířená branná výuka ve škole, jako tomu bylo dříve (tj. vzdělávání, pravidelná branná, pochodová cvičení apod.)?

Odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v grafu 18. Celkem 139 (67 %) respondentů uvádělo, že by se měla obnovit ve školách branná výuka, a to v podobě, jako tomu bylo v minulosti. Odpověď „určitě ne“ zvolilo 29 (14 %) respondentů.

Graf 18: Obnovení branné výuky ve škole jako v minulosti (vlastní)

Položka č. 21. Jak hodnotíte pojetí role občana při obraně státu?

Graf 19: Hodnocení pojetí role občana při obraně státu (vlastní)

Respondenti se klonili k tomu, že je role občana při obraně státu nedostačující, což uvedlo 112 (55 %) respondentů. Celkem 30 (14 %) respondentů odpovědělo, že nevědí, jak je tato role definována.

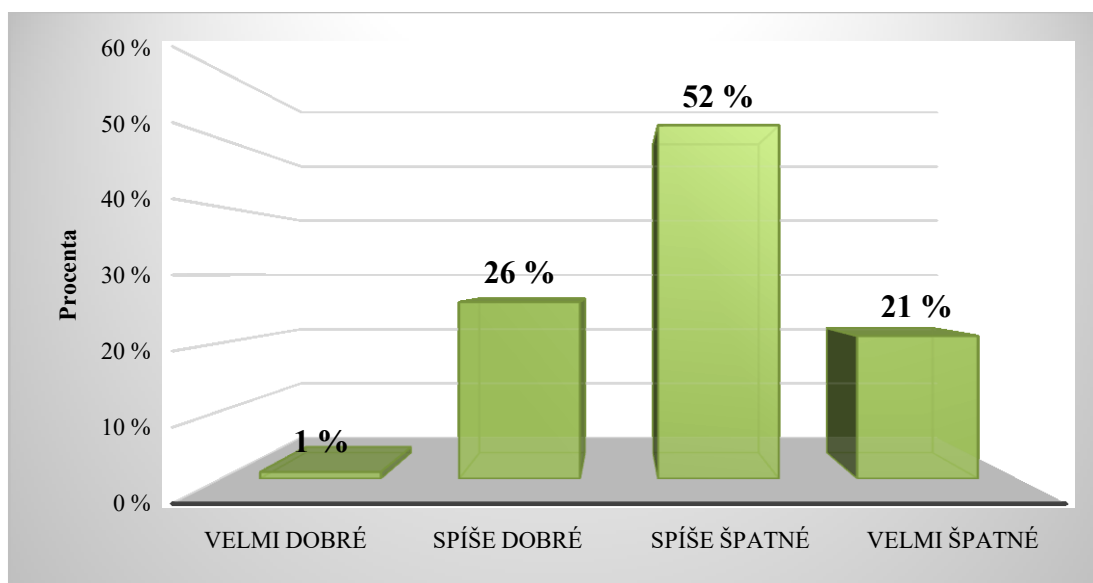
Respondenti měli možnost svoji odpověď doplnit, ovšem v těchto výpovědích se spíše vraceli k tomu, jak je pojata obrana státu, nikoliv role občana v ní. Respondenti se také vyjadřovali k tomu, že dnešní mladí muži nejsou vůbec schopni fungovat v přírodě (rozdělat oheň apod.). Celkově byla vyzdvižována neinformovanost občanů, kdy tito

respondenti uváděli, že by se mělo občanům dostávat více informací. Občané jsou pasivní, nezajímají se, spoléhají na stát.

Položka č. 22. Riziko vzniku a rozvoje válečného konfliktu v současné době stále panuje. Válečný konflikt nemusí být pouze „klasický“, v podobě války, v níž fyzicky bojují vojáci. Rizikem jsou i další formy boje, které jsou spojeny s užíváním moderních technologií (šíření dezinformací v kyberprostoru, ekonomické sankce, embarga, teroristické aktivity atd.). Vznik jakého typu válečného konfliktu považujete v současné době za více pravděpodobný?

U této otázky volili respondenti ze dvou možných odpovědí. Odpověď „klasického, v němž fyzicky bojují vojáci“ uvedlo 29 (14 %) respondentů, odpověď „moderního, v němž dominuje užívání prostředků spojených s moderními technologiemi“ zvolilo 178 (86 %) respondentů.

Položka č. 23. Jak hodnotíte obranu České republiky proti kybernetickým útokům (např. na státní organizace, samosprávu, nemocnice)?

Graf 20: Hodnocení obrany ČR proti kybernetickým útokům (vlastní)

Z grafu 20 je patrné, že obranu ČR proti kybernetickým útokům hodnotili respondenti častěji jako špatnou, přičemž za spíše špatnou ji označilo 108 (52 %) respondentů, za velmi špatnou ji považuje 44 (21 %). Jen 2 (1 %) respondenti jsou názoru, že je obrana ČR proti kybernetickým útokům velmi dobrá.

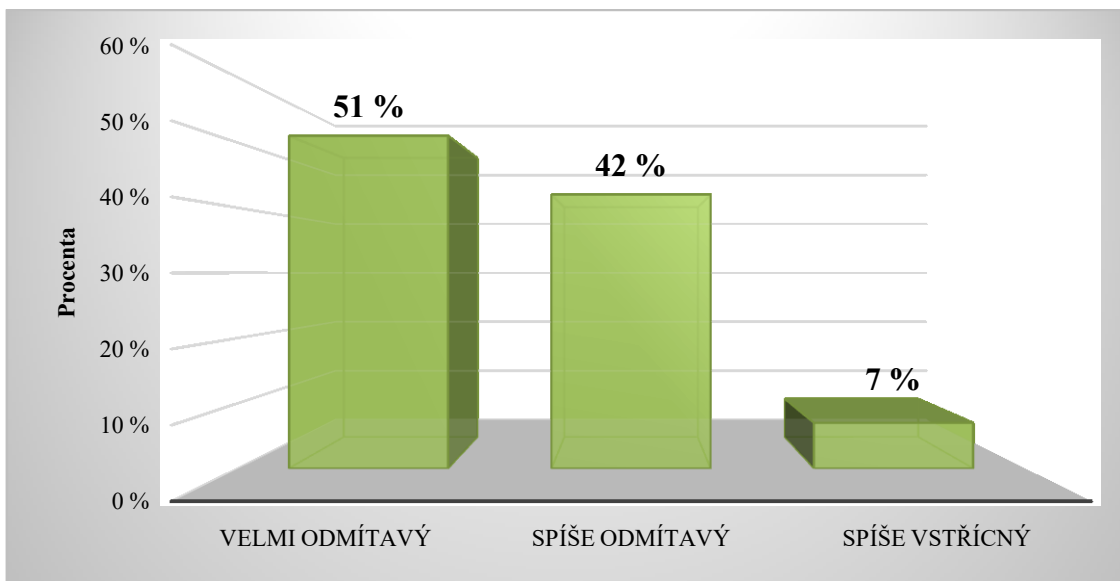
Položka č. 24. Z uvedených rizik vyberte prosím jedno, které považujete za nejvíce nebezpečné pro rozpoutání válečného konfliktu:

Tabulka 9: Největší riziko pro rozpoutání válečného konfliktu (vlastní)

Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Užívání nekonvenčních prostředků válčení	88	43 %
Nestabilita v euroatlantickém prostoru	36	17 %
Terorismus	21	10 %
Šíření zbraní hromadného ničení	20	10 %
Negativní aspekty mezinárodní migrace	31	15 %
Organizovaný zločin	2	1 %
Šíření infekčních chorob s pandemickým potenciálem	9	4 %
Celkem	207	100 %

Z tabulky 9 vyplývá, že za největší riziko z hlediska rozpoutání válečného konfliktu považují respondenti užívání nekonvenčních prostředků válčení, tedy prvky spojené s hybridním válčením, což uvedlo 88 (43 %) respondentů. Nejmenší riziko si respondenti spojují s organizovaným zločinem, který uvedli jen 2 (1 %) respondenti.

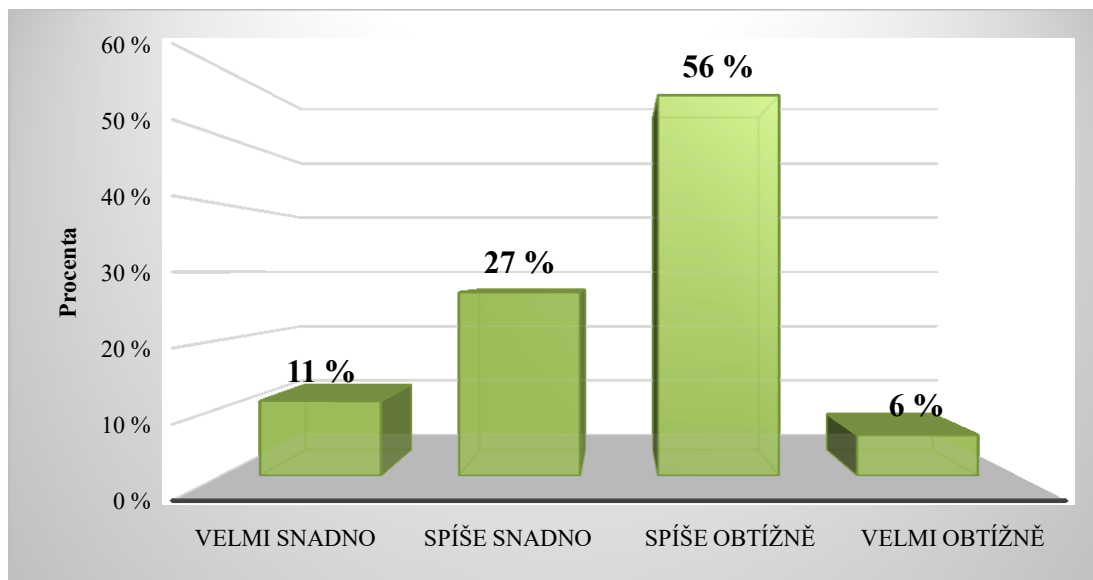
Položka č. 25. V souvislosti s koronavirem, ale i dalšími riziky bezpečnosti státu, se na internetu šíří mnoho dezinformací. Jaký je Váš postoj k dezinformacím, které se na internetu šíří a ohrožují bezpečnost státu?

Graf 21: Postoj respondentů k dezinformacím (vlastní)

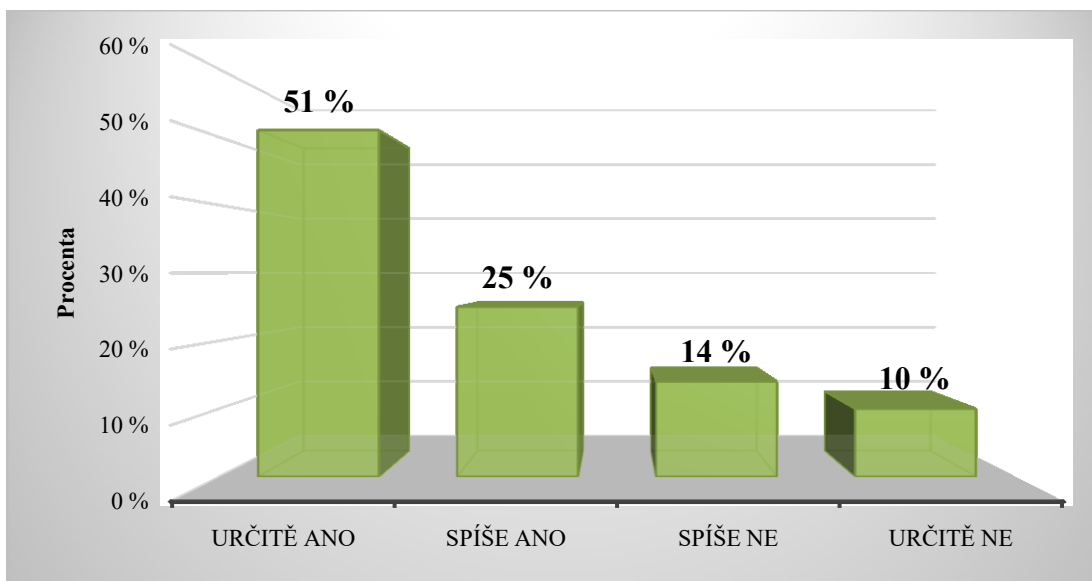
Odpověď „velmi vstřícný“ nebyla zvolena vůbec. Odpověď „spíše vstřícný“ podalo 16 (7 %) respondentů a ostatních 191 (93 %) respondentů zaujímá vůči dezinformacím odmítavý postoj, kdy za „velmi odmítavý“ jej označilo 105 (51 %) respondentů.

Položka č. 26. Jak podle Vás může občan rozpoznat dezinformaci na internetu?

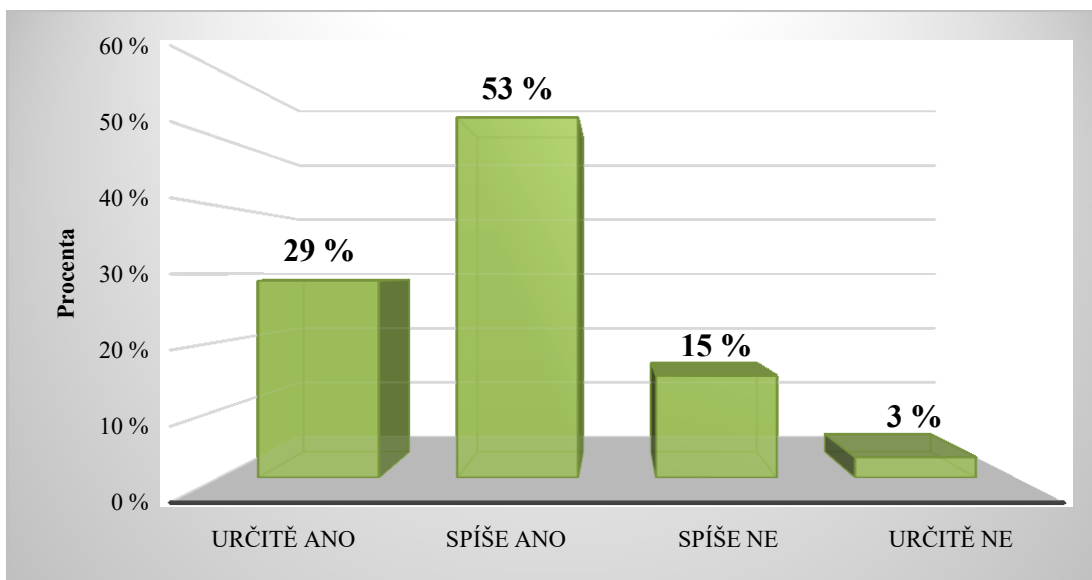
Graf 22: Snadnost/obtížnost rozpoznání dezinformace (vlastní)

Z grafu 22 jde vidět, že podle 129 (62 %) respondentů může poznat občan dezinformaci na internetu obtížně. Odpověď „velmi snadno“ zvolilo jen 23 (11 %) respondentů.

Položka č. 27. Měl by stát posílit strategii proti šíření dezinformací v médiích?

Graf 23: Posílení boje proti dezinformacím v médiích ze strany státu (vlastní)

U této otázky převažovaly kladné odpovědi. Celkem 157 (76 %) respondentů se domnívám, že by měl stát posílit strategii proti šíření dezinformací v médiích. Proti bylo „určitě“ 21 (10 %) respondentů.

Položka č. 28. Existuje poučka: „Získejte v cizí zemi pár politiků, pár médií a vlivných finančníků – a tu zemi dostanete pod kontrolu“. Souhlasíte s tímto výrokem?

Graf 24: Souhlas respondentů s předloženým výrokem (vlastní)

S uvedeným výrokem většina respondentů souhlasila. Kladnou odpověď podalo 157 (76 %) respondentů, „určitě“ s výrokem nesouhlasilo 21 (3 %) respondentů.

8.2 Ověření hypotéz

Formulovány byly celkem 4 hypotézy. Hypotéza H1 (alternativní) byla ve znění: **Lidé s vyšším vzděláním (vyšší odborné, vysokoškolské) uvádějí častěji než lidé s nižším vzděláním, že se zajímají o problematiku ochrany státu.**

Porovnávány byly odpovědi respondentů na otázku č. 8, a to respondentů s vyšším vzděláním (vyšší odborné, vysokoškolské, kterých bylo dohromady 107) a respondentů se vzděláním nižším (základní, středoškolské s maturitou nebo bez maturity). Přehled odpovědí (pozorovaných a očekávaných četností odpovědí) je podán v tabulce 10.

Tabulka 10: Ověření hypotézy H1 (vlastní)

Vzdělání	Ano	Ne	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
Vyšší	53 (43)	47 (57)	107
Nižší	36 (46)	71 (61)	100
Celkem	89	118	207

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 7,893$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 7,893 je větší než kritická hodnota, tj. byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými. Jak je však patrné z výsledků uvedených v tabulce, častější zájem o problematiku obrany státu projevovali respondenti s vyšším vzděláním, tedy na základě ověření hypotézy č. 1 lze tvrdit, že lidé s nižším vzděláním (základní, střední bez maturity, střední s maturitou) uvádějí častěji než lidé s vyšším vzděláním (vyšší odborné, vysokoškolské), že se zajímají o problematiku ochrany státu.

Druhá hypotéza H2 zněla: Muži uvádějí častěji než ženy, že jsou ochotni aktivně se zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení.

K této hypotéze se v dotazníku vázala otázka č. 15, na kterou podalo kladnou odpověď 131 respondentů. Porovnávány byly odpovědi mužů (110) a žen (97 osob). Přehled výsledků je podán v tabulce 11.

Tabulka 11: Ověření hypotézy H2 (vlastní)

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
Muži	82 (69,61)	28 (40,39)	110
Ženy	49 (61,39)	48 (35,61)	97
Celkem	131	76	207

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 12,818$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 12,818 je větší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu **byla přijata alternativní hypotéza** a zamítnuta byla hypotéza nulová (tj. byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými).

Na základě ověření hypotézy č. 2 lze tvrdit, že muži uvádějí častěji než ženy, že jsou ochotni aktivně se zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení.

Třetí hypotéza H3 byla ve znění: Lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je zapotřebí připravovat občany k obraně státu.

K této hypotéze se v dotazníku vztahovala položka č. 16, na kterou podalo kladnou odpověď 150 respondentů. Porovnávány byly odpovědi respondentů ve věku 50 a více let (20 osob) a respondentů ve věku 18-49 let (187 osob). Výsledky jsou uvedeny v tabulce 12.

Tabulka 12: Ověření hypotézy H3 (vlastní)

Věk	Ano	Ne	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
18-49 let	135 (135,51)	52 (51,49)	187
50 a více let	15 (14,49)	5 (5,51)	20
Celkem	150	57	207

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 0,072$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 0,072 je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu **byla přijata nulová hypotéza** a zamítnuta byla hypotéza alternativní (tj. nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými).

Na základě ověření hypotézy č. 3 lze tvrdit, že lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí stejně často jako lidé nižšího věku, že je zapotřebí připravovat občany k obraně státu.

Znění hypotézy H4 bylo následující: Lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je pro ČR větším rizikem klasický válečný konflikt s užitím vojáků než moderní konflikt, s užitím moderních technologií.

K této hypotéze se vztahovala položka č. 22, na kterou uvedlo 29 respondentů, že je větším rizikem klasický válečný konflikt, větší riziko si s konfliktem moderním spojovalo 178 respondentů. Přehled odpovědí je podána v tabulce 13.

Tabulka 13: Ověření hypotézy H4 (vlastní)

Věk	Klasický	Moderní	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
50 a více let	15 (17,2)	5 (2,8)	187
18-49 let	163 (160,8)	24 (26,2)	20
Celkem	150	57	207

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 2,225$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 2,225 je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu **byla přijata nulová hypotéza** a zamítnuta byla hypotéza alternativní (tj. nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými).

Na základě ověření hypotézy č. 4 lze tvrdit, že lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí stejně často jako lidé nižšího věku, že je pro ČR větším rizikem klasický válečný konflikt s užitím vojáků než moderní konflikt, s užitím moderních technologií.

9 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

V popsaném výzkumu byla věnována pozornost postojům občanů ČR k obraně státu a jejich roli při obraně státu.

První výzkumná otázka zněla: Jaké jsou znalosti respondentů o roli občana při obraně ČR?

Z výzkumu vyplynulo, že jsou respondenti poměrně dobře obeznámeni s rolí občana při obraně státu, jejich znalosti lze hodnotit jako dobré, byť nikoliv zcela optimální.

Celkem 80 % respondentů správně uvedlo, že v době míru je role občana při obraně státu dobrovolná, 67 % respondentů správně uvedlo, že ve stavu ohrožení ČR nebo ve válečném stavu se tato role mění na povinnou. Nicméně jen 34 % respondentů správně uvedlo, že mají brannou povinnost všichni občané ve věku 18-60 let. Tato znalost by však měla být ve větším povědomí. Jsou s ní seznamováni žáci základních škol, dospělí by zcela jistě měli tuto skutečnost vědět, neboť se jich bezprostředně týká. Ve výzkumu společnosti STEM/MARK znalo správnou odpověď 53 % respondentů (Gerhát, 2020). Jak však vyplynulo z dalších odpovědí, respondenti nepociťují obavu z toho, že by se ČR dostala do válečného stavu nebo stavu ohrožení, což může vést k tomu, že své povinnosti při obraně státu nevěnují příliš velkou pozornost.

Správné odpovědi se týkaly také toho, kdo se může stát členem aktivních záloh, též respondenti většinou správně uváděli, že stát může požadovat majetek občana ve válečném stavu, tedy např. si vyžádat automobil občana.

Nejvíce chybovosti bylo zjištěno v otázce, co není obsahem přípravy občana k obraně státu. Součástí této přípravy je zájmová činnost se sportovních a technickým zaměřením, ovšem 66 % respondentů uváděla, že tato aktivita součástí přípravy k obraně státu není, a naopak správnou odpověď, tj. absolvování alespoň jednoho cvičení spojeného s branností, uvedlo jen 14 % respondentů.

Podle Eberleho a Daniela (2019) se Česko bojí hybridní války, nicméně výzkumem bylo zjištěno, že tento pojem zná jen 55 % respondentů. Nicméně ti, kteří tento fenomén znají, jej dokázali velmi dobře vysvětlit.

Jako problematické se jeví zjištění, že se jen 43 % respondentů zajímá o problematiku obrany státu, přičemž v rámci hypotézy H1 byla potvrzena domněnka, že se o obranu státu častěji zajímají lidé s vyšším vzděláním (vyšším odborným, vysokoškolským). Tyto

výsledky však odpovídají přístupu populace. V pravidelném reprezentativním výzkumu, konkrétně v posledním výzkumu z roku 2020, odpovědělo jen 49 % respondentů, že je zbytečné uvažovat o obraně státu (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2020). S tímto názorem ovšem nelze souhlasit. Riziko války existuje a každý občan by měl cítit určitý závazek ke své vlasti a její obraně. Jak však uvádí Jurenka (2019), sama ČR v tomto ohledu nevyvíjí dostatečné aktivity: vzdělávání na školách je nedostatečné, nekonceptní, zcela pak selhává v rámci edukace veřejnosti a celoživotního učení. Posíleny by měly být počty lektorů, kteří jsou schopni vést v této oblasti vzdělávání – následně je ovšem zapotřebí přiblížit možnosti vzdělávání občanům.

Válka je pochopitelně velkou zátěží pro celý stát i občany. Přináší velké ztráty. Nicméně vlast je zapotřebí bránit a názory některých respondentů lze vnímat jako doklad o tom, že v ČR není dostatečně podporováno vlastenectví. Jeden z respondentů např. uvedl: *„Pokud by byla ČR ohrožena nebo ve válečném stavu, tak budu v prvním letadle, které letí na druhou stranu světa.“* Odpověď jiného respondenta byla následující: *„ČR je můj domov. Chtěl bych, aby tato země byla a zůstala svobodná. A historie ukazuje, že svoboda není samozřejmost.“* Celkově se pozitivně k obraně státu a přípravě občana k obraně státu vyjadřovali ti, kdo mají kladný vztah k vojenství či mají historickou zkušenost s tím, že svoboda není samozřejmost.

V problematice obrany státu se vzdělává jen 31 % respondentů, ovšem 67 % respondentů uvedlo, že by se měla na školách obnovit branná výchova, což ve výzkumu společnosti STEM/MARK uvedlo 17 % respondentů.

Druhá výzkumná otázka zněla: Jak respondenti naplňují svoji roli občana při obraně státu?

Již z předchozích odpovědí je patrné, že toto naplnění není optimální. Celkem 63 % respondentů odpovědělo, že je jejich vzdělávání v problematice obrany státu špatné, lepší výsledky byly získány u vzdělávání v oblasti kybernetické bezpečnosti, v níž hodnotilo 59 % respondentů své znalosti jako dobré, ovšem v tomto případě se jedná o znalosti uplatnitelné v běžném životě, což tedy může vysvětlovat poměrně vysoký počet pozitivních odpovědí.

Jen 48 % respondentů odpovědělo, že cítí stálou spoluzodpovědnost za zajišťování obrany státu, 63 % respondentů vnímá ve své roli obranu státu jako morální závazek. Celkem 61 % respondentů neví, kde získat informace k dané problematice, ovšem kladně lze hodnotit,

že by se do obrany státu v případě potřeby zapojilo 64 % respondentů. Tyto výsledky jsou ještě vyšší než výsledky společnosti STEM/MARK, v jejich výzkumu uvedlo jen 51 % respondentů, že by se aktivně zapojilo do obrany státu (Gerhát, 2020). Není překvapující, že byl v rámci hypotézy H2 potvrzen předpoklad, že by se aktivně zapojili do obrany státu častěji muži než ženy, což je v souladu s výsledky výzkumu společnosti STEM/MARK (STEM/MARK (2020)). I když přibývá i počet žen v AČR, v resortu Ministerstva obrany je 13 % žen, což staví ČR na 10. místo v rámci NATO, navíc ženy působí stále častěji i v aktivní záloze (Vaníčková, 2020).

Třetí výzkumnou otázkou bylo zjišťováno, jak respondenti hodnotí roli vymezenou občanům při obraně ČR.

I přes odmítavý postoj některých respondentů, a ne zcela optimální vzdělanost respondentů v problematice obrany státu uvedlo 72 % respondentů, že je zapotřebí připravovat občany k obraně státu. Nebyl potvrzen předpoklad formulovaný v hypotéze H3, že lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je zapotřebí připravovat občany k obraně státu. Za pozornost stojí názory některých respondentů, s nimiž lze zcela jistě souhlasit, že poznatky získané tímto vzděláním jsou využitelné i v civilním životě, a i s ohledem na nárůst různých konfliktů po celém světě lze považovat za důležité vzdělávání občanů v tomto tématu. Navíc, i když respondenti v předchozích otázkách mnohdy vyjadřovali určitý rezervovaný přístup k obraně státu, ve skutečnosti nejsou toho názoru, že by žádné riziko neexistovalo. Při podrobnějším zkoumání bylo zjištěno, že největší riziko spatřují respondenti v případě negativních aspektů mezinárodní migrace a dále co se týká kybernetických útoků, extrémismu, přerušení dodávek strategických surovin nebo energie a šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem, přičemž pokud by propukla válka, častěji respondenti uváděli, že by se jednalo o válku moderního typu, s užitím moderních technologií.

Pokud měli respondenti uvést, jak by vzdělávání v problematice obrany státu mělo probíhat, nejčastěji si respondenti přáli vzdělávání pouze dětí a dospívajících. Svoji informovanost ve vybraných tématech však hodnotili jako průměrnou, nicméně patrně je pro respondenty dostačující s ohledem na zjištění, že téma obrany státu není u velké části respondentů velmi významné.

Roli vymezenou občanům v rámci obrany státu hodnotili respondenti nejčastěji jako nedostatečnou.

Z výsledků vztahujících se ke třetí výzkumné otázce tedy vyplynulo, že respondenti pociťují určité nedostatky v tom, jak je koncipována role občana při obraně státu, ovšem sami nemají příliš velký zájem se v tématu vzdělávat, či věnovat této oblasti ve svém životě více prostoru. Spíše bylo uváděno, že by se měly vzdělávat děti a dospívající. I když respondenti vnímají rizika v bezpečnosti státu, patrně je pro ně tato oblast příliš abstraktní, odpovědnost přisuzují zejména AČR a v rámci vzdělávání rezortu školství.

Poslední výzkumná otázka byla ve znění: Jak hodnotí respondenti rizika spojená s moderními technologiemi?

Jak již bylo uváděno, respondenti si tato rizika uvědomují, nepodceňují je, přičemž nebyl zjištěn rozdíl daný věkem, kdy v rámci hypotézy H4 nebylo potvrzeno, že lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je pro ČR větším rizikem klasický válečný konflikt s užitím vojáků než moderní konflikt, s užitím moderních technologií.

Jen 7 % respondentů je vstřícné vůči dezinformacím, nicméně 62 % respondentů považuje za problematické rozpoznat na internetu dezinformaci. Lze se přiklonit k názoru 76 % respondentů, že je zapotřebí více posílit strategii boje proti dezinformacím v médiích.

Jak je tedy z uvedených výsledků výzkumu zřejmé, postoje občanů k jejich roli při obraně státu jsou spíše rezervované a kladné vyjadřovali zejména ti, které dané téma zajímá. Nicméně většina respondentů nepodceňuje existující rizika, nebrání se vzdělávání nebo znovuzavedení povinné branné výchovy, tedy považují do určité míry roli občana při obraně státu za důležitou, byť se sami často nechtějí přímo aktivně zapojit a odpovědnost za vzdělávání v této oblasti přesouvají zejména na učitele a média.

10 NÁVRH ADAPTAČNÍHO OPATŘENÍ

Navržená opatření se týkají tří oblastí, kterými jsou posílení informovanosti občanů v jejich roli při obraně státu, vytvoření koncepce zaměřené na zvýšení zájmu občanů o problematiku obrany státu a posílení informovanosti občanů o aktuálních rizicích v oblasti bezpečnosti.

Posílení informovanosti občanů v jejich roli při obraně státu

Je žádoucí, aby občané považovali svoji roli při obraně státu za důležitou. K tomu je ovšem nezbytné zvýšit informovanost občanů o této problematice. Za vhodné lze považovat mediální kampaň, s delším časovým horizontem (přibližně 1 rok), na hlavních televizních stanicích, v rámci internetových médií (čtená média, jako např. Seznam.cz, iDNES, BLESK), v tištěných médiích (Lidové noviny, Mladá fronta). Zveřejňovány by měly být reklamní spoty, v tištěných médiích obrazová inzerce, s doplněním rozhovorů na toto téma, které by mohly být zveřejňovány opět v různých médiích. Do kampaně by měli být zapojeni odborníci z AČR, ale též např. celebrity. Je možné také uspořádat různé soutěže a kvízy, jako je tomu v případě dětí a dospívajících.

Vytvoření koncepce zaměřené na zvýšení zájmu občanů o problematiku státu

Mediální kampaň je však jednorázovou záležitostí. Lze zvážit nabídku např. krátkého e-learningového kurzu, dostupného zdarma všem dospělým občanům, s informováním o této nabídce v médiích. Témata, v nichž se pojednává o ohrožení státu a která se objevují v médiích soustavně, neboť toto ohrožení je soustavné (je spojeno např. i s pandemií covid-19, v médiích nedávno byly informace o útoku na ČR v souvislosti s výbuchem ve Vrběticích, přičemž toto téma zaujalo veřejnost), je vhodné více rozvíjet. V případě zmíněných Vrbetic mohla být vytvořena série edukativních pořadů, s možností jejich stažení na internetu. Celkově by měla být určena jedna odpovědná osoba, v jejíž kompetenci by mělo být posílení zájmu občanů o toto téma. Společně s tvůrci programů pro školy je zapotřebí nastavit dlouhodobé a krátkodobé cíle vzdělávání veřejnosti, které je pochopitelně nutné průběžně revidovat. Veřejnost také může být oslovena napříč různými médii krátkou anketou, v níž se vyjádří k tomu, v jakých oblastech chce být více vzdělána (nabídnuty mohou být shodné hrozby, které byly uvedené v dotazníku a které byly čerpány z příručky POKOS). Pokud se občané do ankety zapojí, zvyšuje se pravděpodobnost, že by se následně o tyto informace zajímali, neboť projevení určité aktivity je s větší pravděpodobností nasměruje k další činnosti.

Posílení informovanosti občanů o aktuálních rizicích v oblasti bezpečnosti

Tato oblast by se měla týkat zejména dezinformací. Informovanost veřejnosti by opět měla probíhat s využitím médií, na konkrétních příkladech. Je možné zavést na toto téma např. pravidelný pořad ve veřejnoprávní televizi.

Ministerstvo obrany v loňském roce spustilo kampaň *Víme, co máme*, která se soustředí na informovanost veřejnosti o tom, jak se ČR může bránit proti různým bezpečnostním rizikům. Ovšem za vhodnější lze považovat zahájit edukaci s tématy, která jsou veřejnosti bližší (velká část veřejnosti např. nesouhlasí s účastí v NATO a obecně vynakládáním prostředků státu na obranu státu), což se opět může týkat dezinformací, dále např. hybridní války.

Na webových stránkách Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra by měly být již na hlavní stránce viditelně zveřejněny kontakty na zdroje, z nichž lze čerpat v případě zájmu o toto téma.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo shrnout poznatky o preventivně výchovné činnosti při obraně státu v České republice a zjistit stav připravenosti obyvatelstva na obranu státu, diskutovat a navrhnout možné změny v této oblasti.

K naplnění tohoto cíle sloužilo nejprve podání teoretických východisek, týkajících se poskytování preventivně výchovné činnosti, způsobu vzdělávání veřejnosti, zejména dětí a dospívajících, v tématu obrany státu, charakterizován byl také současný stav připravenosti občanů k obraně státu, který není optimální.

Teoretická východiska byla do značné míry potvrzena výsledky vlastního výzkumu, jehož cílem bylo analyzovat postoje občanů ČR k jejich roli při obraně státu. Dílčím cílem bylo analyzovat postoj občanů ČR k rizikům spojených s moderními technologiemi. Dalším dílčím cílem je navržení souboru doporučení, týkajícího se změn v koncepci přípravy občanů ČR k obraně státu.

Výzkum byl proveden na vzorku 207 respondentů, s větším zastoupením osob ve věku 18-39 let a osob s vysokoškolským vzděláním. Jedná se o limit výzkumu, který tedy nebyl reprezentativní. Přesto lze tento výzkum považovat za cenný, a to z důvodu malé probádanosti této oblasti. Již samotná účast respondentů ve výzkumu mohla zvýšit jejich zájem o dané téma, kterému česká veřejnost nevěnuje příliš pozornosti.

Z výzkumu vyplynulo, že i když respondenti nepovažují ohrožení ČR za aktuální, jsou si vědomi existujících hrozeb, zejména co se týká kybernetických útoků, extrémismu, přerušení dodávek strategických surovin nebo energie a šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem. Některé znalosti respondentů o jejich roli při obraně státu byly velmi dobré, což se týkalo např. role občana v době míru a v době válečného konfliktu. Nicméně většina respondentů nevěděla, že má každý občan ve věku 18-60 let brannou povinnost.

Pokud by měl propuknout válečný konflikt, respondenti se klonili k názoru, že by se jednalo o moderní typ konfliktu, s užitím moderních technologií. Také vzdělanost v oblasti kybernetické bezpečnosti je mezi respondenty poměrně vysoká, mnohem vyšší, než je tomu v případě obecné obrany státu. Přesto ovšem pojem hybridní válka znala jen mírná nadpolovina respondentů. Rizika spojená s moderními technologiemi respondenti nepodceňují. Zaujímají negativní postoj vůči dezinformacím, zároveň si uvědomují, že je obtížné je v mediálním prostoru rozpoznat.

Pokud by se měla měnit role občana při obraně státu, respondenti uváděli, že by mělo být posíleno vzdělávání občanů v této oblasti, ovšem nejčastěji si přáli, aby byly vzdělávané děti a dospívající, což pochopitelně není ideálním stavem. Právě dospělí by měli dobře znát tuto roli, což může posílit i jejich vlastenectví a ochotu aktivně bránit ČR, kterou ve výzkumu uvedlo jen 64 % respondentů, což souvisí patrně i s tím, že obranu státu jako morální závazek vnímá jen 63 % respondentů.

Z formulovaných hypotéz byly potvrzeny pouze 2. Nebylo potvrzeno, že lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je zapotřebí připravovat občany k obraně státu, ani že lidé vyššího věku (50 a více let) uvádějí častěji než lidé nižšího věku, že je pro ČR větším rizikem klasický válečný konflikt s užitím vojáků než moderní konflikt, s užitím moderních technologií. Naopak verifikován byl předpoklad, že lidé s vyšším vzděláním (vyšší odborné, vysokoškolské) uvádějí častěji než lidé s nižším vzděláním, že se zajímají o problematiku ochrany státu a dále, že muži uvádějí častěji než ženy, že jsou ochotni aktivně se zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení.

V návaznosti na zjištěné výsledky byla formulována doporučení pro praxi, která se týkala zejména posílení informovanosti občanů v jejich roli při obraně státu, vytvoření koncepce zaměřené na zvýšení zájmu občanů o problematiku obrany státu a posílení informovanosti občanů o aktuálních rizicích v oblasti bezpečnosti.

Téma obrany státu je velmi důležité. Vlast je domovem občanů a v minulosti je možné sledovat mnoho různých hnutí, které považovaly obranu vlasti za jednu z klíčových rolí každého občana. V poslední době je často předpokládáno, že role občana je v této oblasti zanedbatelná, neboť je ČR součástí NATO a dalších mezinárodních společenství. Též stát obranu státu do určité míry podceňuje, neboť finanční prostředky vynakládané na tuto oblast jsou nedostatečné. Přesto je zřejmé, že bezpečnostní rizika existují, a to nikoliv zcela malá. Je tedy nezbytné posilovat informovanost veřejnosti v této oblasti, k čemuž mohl přispět i realizovaný výzkum a předložená práce, která poukazuje na to, že motivace mnoha občanů k posílení informovanosti a aktivnější roli při obraně státu není zcela nízká, lze ji navíc zvyšovat, podobně jako lze pravděpodobně zvyšovat zájem o toto téma i u těch, kteří se o něj dosud nezajímají, což však může být dáno právě tím, že netuší, jakým způsobem mohou tyto informace využít, nebo proč by je měli mít.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ARMDÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2019. *Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky* [online]. [cit. 2021-06-30]. Dostupné z: <https://kariera.army.cz/sites/default/files/download/soubor/brozura-az-190911.pdf>.
- BALABÁN, Miloš a Bohuslav PERNICA, 2015. *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3150-9.
- BRZYBOHATÁ, Anna a Karla MRÁČKOVÁ, 2019. Ve školách chybí branná výchova. Děti umí telefonní čísla, ve zbytku tápou. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2021-7-20]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hasici-zachranari-policie-povodne-pozary-nehody-deti-uceni-branna-vychova.A190416_164959_domaci_brzy.
- CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, 2020. *Postoje českých občanů k obraně ČR* [online]. Praha: CVVM SOÚ AV ČR [cit. 2021-07-13]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5167/f9/pm200312b.pdf.
- ČAPÁK, Ivo a Milan ŠVANCER., 1986. *Branná výchova: Díl 2. Branný systém státu. Jednotný systém branné výchovy obyvatelstva ČSSR*. 1. Brno: Univerzita J.E. Purkyně v Brně.
- ČESKO, 1999. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-222>.
- ČESKO, 2000. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239>.
- ČESKO, 2000. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240>.
- ČESKO, 2002. Vyhláška č. 380/2002 Sb., Vyhláška Ministerstva vnitra k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/380-2002>.
- ČESKO, 2004. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon). In: Sbíрка zákonů České republiky. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585>.

ČTK, 2019. *Miliony do škol i spolků: Ministerstvo podpoří lidi, kteří chtějí bránit Česko* [online]. [cit. 2021-01-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-podpori-lidi-pripravujici-se-na-obranu-statu-vy/r~fdac2ef2549a11e98aa4ac1f6b220ee8/>.

Department of Defense Education Activity, 2021. *Dodea* [online]. USA [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <https://www.dodea.edu/>.

EBERLE, Jakub a Jan DANIEL, 2019. *Jak se Česko začalo bát hybridní války a proč na slovech záleží* [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/jak-se-cesko-zacalo-bat-hybridni-valky-a-proc-na-slovech-zalezi>.

FOCUS, 2016. *Česko-ruské vztahy a vnímání Ruska očima veřejnosti. Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu* [online]. Praha [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: <https://www.focus-agency.cz/files/contentFiles/cesko-ruske-vztahy-a-postoje-k-rusku.pdf>.

FRANTIŠ, Petr a Jan HODICKÝ, 2019. Analysis and model of Cyber security corps professional development. *Vojenské rozhledy* [online]. **28**(4), 97-116 [cit. 2021-7-19]. ISSN 12103292. Dostupné z: doi:10.3849/2336-2995.28.2019.03.097-116.

GERHÁT, Ivan, 2020. *Ministerstvo obrany ČR: Vědí občané, že se na ně může vztahovat branná povinnost* [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: <https://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vedi-obcane--ze-se-na-ne-muze-vztahovat-branna-povinnost---225096/>.

HALAŠKA, Jiří a Leoš NAVRÁTIL, 2015. *Vojenské rozhledy: Jak řešit ochranu obyvatelstva za stavu ohrožení státu a válečného stavu?* [online]. **24**(56) [cit. 2021-7-20]. ISSN 2336-2995. Dostupné z: www.vojenskerozhledy.cz.

Hasiči pro školy: Komplexní podpora HZS ČR pro výuku Ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí na 2. stupni základních škol [online], 2021. [cit. 2021-7-20]. Dostupné z: <https://www.hasiciproskoly.cz/uvod>.

Hasík CZ, © 2021. [online]. Citadela Bruntál [cit. 2021-06-30]. Dostupné z: <http://www.hasik.cz/index.html>.

HEINRICHOVÁ, Veronika. 2011. *Posouzení preventivně výchovné činnosti v oblasti požární ochrany a seznamování obyvatel v obci s charakterem možného ohrožení a s opatřeními ochrany obyvatelstva realizovanými obcemi a Hasičským záchranným sborem*

kraje. České Budějovice, Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce RNDr. Helena Majzlíková.

Historie skautingu: cestou k pramenům, 1999. 2. upr. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR. Vůdcovská zkouška. ISBN 80-861-0927-5.

HORÁK, Rudolf, 2016. *The Science for Population Protection: Přístupy k vzdělávání a přípravě osob v oblasti ochrany obyvatelstva* [online]. **2016**(1) [cit. 2021-7-20]. ISSN 1803-635X.

HZS hlavního města Prahy: Preventivně výchovná činnost [online], 2021. [cit. 2021-7-20]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vychovna-cinnost-599661.aspx>.

CHLÍBKOVÁ, Daniela a Ferdinand MAZAL, 2008. Consideration on education in the field of civil protection not just from the historical point of view. *Tělesná kultura* [online]. **31**(1), 30-47 [cit. 2021-7-19]. ISSN 12116521. Dostupné z: doi:10.5507/tk.2008.003.

JURENKA, Miroslav, 2019. Příprava občanů k obraně státu. *Vojenské rozhledy* [online]. **28**(3), 117-127 [cit. 2021-7-19]. ISSN 1210-3292. Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorieclanku/vzdelavani-a-vycvik/priprava-obcanu-k-obrane>.

Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 [online], 2013. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky [cit. 2021-06-01]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf.

KRIZPORT, 2021. *Přehled témat* [online]. [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <https://www.krizport.cz/rady/chytre-blondynky-radi/prehled-temat>.

MARTÍNEK, Bohumír a Petr LINHART, 2006. *Ochrana obyvatelstva: Modul E* [online]. Praha [cit. 2021-7-20]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/moduly-studijni-texty-k-problematice-bezpecnosti-zpracovane-dle-koncepce-z-roku-2004.aspx>.

MARTÍNEK, Bohumír, 2013. *Metodický manuál pro přípravu techniků ochrany obyvatelstva*. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. ISBN 978-80-7385-131-6.

MINISTERSVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2020. *Příprava občanů k obraně státu* [online]. [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/priprava-obcanu-k-obrane-statu.aspx>.

Muzeum civilní obrany [online], © 2017-2019. Ústí nad Labem [cit. 2021-4-01]. Dostupné z: <https://www.muzeumcivilniobrany.cz/>.

National Security Education Program [online], 2021. [cit. 2021-6-19]. Dostupné z: <https://www.nsep.gov/content/mission-and-objectives>

National Training and Education Division, 2021. *Firstrespondertraining* [online]. [cit. 2021-7-10]. Dostupné z: <https://www.firstrespondertraining.gov/frts/about>.

Ochrana obyvatelstva a krizové řízení: skripta, 2015. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. ISBN 978-80-86466-62-0.

OŽUCH, Michal, 2019. *Občané nejsou dostatečně připravováni na obranu státu tvrdí Ministerstvo obrany.: Kurzy pro pedagogy mohou ovládat extrémisté* [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: <https://ekonomickydenik.cz/obcane-nejsou-dostatecne-pripravovani-obranu-statu-tvrdi-ministerstvo-obrany-kurzy-pedagogy-mohou-ovladat-extremiste/>.

POKOS, 2021. *Příprava občanů k obraně státu* [online]. [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <http://www.pokos.army.cz/>.

REINOLD, Theresa, 2011. State Weakness, Irregular Warfare, and the Right to Self-Defense Post-9/11. *American Journal of International Law* [online]. **105**(2), 244-286 [cit. 2021-7-19]. ISSN 0002-9300. Dostupné z: doi:10.5305/amerjintlaw.105.2.0244.

SNEGIROV, DMITRO a PETR POJMAN, 2018. *Hybridní válka a hybridní okupace: ukrajinská zkušenost: Institut pro politiku a společnost* [online]. Praha [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2018/06/Hybridn%C3%AD-v%C3%A1lka-ukrajinsk%C3%A1-zku%C5%A1enost-IPPS.pdf>.

STEM/MARK, 2020. *Příprava občanů k obraně státu. Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu* [online]. Praha [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a717/f9/100880s_pm90311.pdf.

ŠENOVSKÝ, Michail, Vilém ADAMEC a Michal VANĚK, 2006. *Bezpečnostní plánování*. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. ISBN 80-86634-52-4.

ŠTĚŘÍKOVÁ, Nela, 2016. *Ochrana & Bezpečnost – 2016: Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva na základních školách: Aktuální situace a trendy* [online]. V(3), 106 s. [cit. 2021-7-19]. ISSN 1805-5656.

TICLEROVÁ, Eleonóra, 2010. *Ochrana člověka za mimořádných událostí - nové trendy ve výuce* [online]. [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/37999/Tilcerov%C3%A1E_Ochrana%C4%8Clov%C4%9Bka_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

UHER, Michal, 2020. *Ochrana obyvatelstva ve 21. století* [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: <https://www.armadninoviny.cz/ochrana-obyvatelstva-ve-21-stoleti.html>.

VANÍČKOVÁ, Kateřina, 2020. *Počet žen v armádě roste: Máme i palubní střelkyně, říká první česká generálka* [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lenka-smerdova-armada-generalka.A200908_195510_domaci_lsv.

VIČAR, Dušan a Radim VIČAR, 2013. *Vybrané aspekty práva bezpečnosti a obrany České republiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 978-80-7454279-4.

VILÁŠEK, Josef a Ivan GERHÁT, 2017. *Příprava občanů k obraně státu*. Praha: Falešník Ondřej Ing. - FALON. ISBN 978-80-87432-24-2.

WOJNAROWSKA-SZPUCHA, Sylwia, 2019. *International scientific journal "SECURITY & FUTURE": Defense preparations as the state safety condition – selected legal documents* [online]. 3(2) [cit. 2021-7-22]. ISSN 2535-082X.

ZÁCHRANNÝ KRUH, 2021. *Záchranný kruh* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/o-nas/>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AČR	Armáda České republiky
BOZP	Bezpečnost a požární ochrana
ČR	Česká republika
DODEA	Department od Defence Education Activity
EU	Evropská unie
H	Hypotéza
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
IZS	Integrovaný záchranný systém
MV-GŘ	Ministerstvo vnitra - generální ředitelství
NATO	Severoatlantická aliance
NSEP	National Security Education Program
NTED	National Training and Education Division
OČMU	Ochrana člověka za mimořádných událostí
OSN	Organizace spojených národů
POKOS	Příprava občanů k obraně státu
VO	Výzkumné otázky

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Kdo má brannou povinnost (vlastní)	45
Tabulka 2: Co není obsahem přípravy občana k obraně státu (vlastní).....	47
Tabulka 3: Vysvětlení pojmu hybridní válka (vlastní)	50
Tabulka 4: Důvodu zájmu nebo nezájmu o obranu státu (vlastní)	51
Tabulka 5: Zdroj informací o obraně státu občany (vlastní)	56
Tabulka 6: Ideální podoba přípravy občana k obraně státu (vlastní).....	59
Tabulka 7: Hodnocení míry nebezpečí u vybraných položek (vlastní)	60
Tabulka 8: Hodnocení vlastní informovanosti v rámci vybraných položek (vlastní).....	61
Tabulka 9: Největší riziko pro rozpoutání válečného konfliktu (vlastní).....	65
Tabulka 10: Ověření hypotézy H1 (vlastní)	68
Tabulka 11: Ověření hypotézy H2 (vlastní)	69
Tabulka 12: Ověření hypotézy H3 (vlastní)	69
Tabulka 13: Ověření hypotézy H4 (vlastní)	70

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věk respondentů (vlastní)	42
Graf 2: Vzdělání respondentů (vlastní).....	43
Graf 3: Role občana při obraně státu v době míru (vlastní).....	44
Graf 4: Role občana při obraně státu ve stavu ohrožení nebo válečném (vlastní).....	45
Graf 5: Poskytnutí automobilu v případě ohrožení státu, válečném stavu (vlastní).....	46
Graf 6: Náležení finanční kompenzace vojákům v aktivní záloze (vlastní).....	47
Graf 7: Povědomí o hybridní válce (vlastní)	48
Graf 8: Hodnocení anexe Krymu jako příkladu hybridní války (vlastní).....	49
Graf 9: Zajímání se o obranu státu (vlastní)	51
Graf 10: Vzdělávání se v problematice obrany státu (vlastní).....	53
Graf 11: Hodnocení vlastního vzdělávání v problematice obrany státu (vlastní).....	54
Graf 12: Vzdělávání se v problematice informační bezpečnosti (vlastní).....	54
Graf 13: Spoluzodpovědnost za zajišťování obrany státu (vlastní)	55
Graf 14: Vnímání obrany státu jako morálního závazku (vlastní).....	55
Graf 15: Obeznamenost se zdroji informací týkající se obrany státu občany (vlastní)	56
Graf 16: Ochota zapojit se do obrany státu při vojenském napadení (vlastní)	57
Graf 17: Nutnost připravovat občany ČR k obraně státu (vlastní)	58
Graf 18: Obnovení branné výuky ve škole jako v minulosti (vlastní).....	63
Graf 19: Hodnocení pojetí role občana při obraně státu (vlastní).....	63
Graf 20: Hodnocení obrany ČR proti kybernetickým útokům (vlastní).....	64
Graf 21: Postoj respondentů k dezinformacím (vlastní).....	66
Graf 22: Snadnost/obtížnost rozpoznání dezinformace (vlastní).....	66
Graf 23: Posílení boje proti dezinformacím v médiích ze strany státu (vlastní)	67
Graf 24: Souhlas respondentů s předloženým výrokiem (vlastní).....	67

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Vendula Grycová a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty logistiky a krizového řízení.

Prosím Vás touto cestou o vyplnění dotazníku, věnovaného problematice přípravy občanů k obraně státu. Získané výsledky budou využity v diplomové práci na toto téma.

Instrukce k vyplnění dotazníku: není-li uvedeno jinak, prosím u každé otázky zvolte vždy jen jednu odpověď. Jste-li požádán/a o její doplnění, prosím napište, co Vás k tématu napadá.

Velmi děkuji za Váš čas a ochotu pomoci mi tímto způsobem.

1. Jak je v platné české legislativě definována role občana při obraně státu, pakliže se stát neocitá v žádném stavu ohrožení nebo stavu válečném?

- a) je dobrovolná
- b) je povinná
- c) nevím

2. Jak je v platné české legislativě definována role občana při obraně státu, pakliže se stát ocitá ve stavu ohrožení nebo stavu válečném?

- a) je povinná
- b) je dobrovolná
- c) nevím

3. Kdo má brannou povinnost?

- a) pouze muži
- b) pouze ženy
- c) muži i ženy bez ohledu na svůj věk
- d) muži i ženy ve věku 18-60 let
- e) brannou povinnost nemá nikdo, je to dobrovolné

f) nevím

4. Může stát po občanovi žádat za stavu ohrožení státu nebo ve válečném stavu např. poskytnutí jeho automobilu?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

5. Vojákem v aktivní záloze se stane občan, pokud o to sám požádá, je zdravotně způsobilý, trestně bezúhonný a dosáhl 18 let. Je působení vojáka v aktivní záloze finančně kompenzováno?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

6. Co **není** obsahem přípravy občana k obraně státu?

a) získávání, prohlubování znalostí, vědomostí, dovedností potřebných k obraně státu

b) zdravotnická příprava

c) příprava k civilní obraně

d) zájmová činnost s technickým a sportovním zaměřením

e) příprava k sebeobraně a vzájemné pomoci

f) absolvování alespoň jednoho cvičení spojené s branností

7. Víte, co je hybridní válka (válčení, konflikt)? Zde větvení dotazníku, pokračování otázkou č. 8 v případě záporné odpovědi.

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

7a. Je anexe Krymu příkladem hybridního válčení?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

Prosím doplňte, co je charakteristické pro hybridní válčení, co o něm víte, s čím si jej spojujete?

.....
.....
.....
.....
.....

8. Zajímáte se o problematiku obrany státu?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

Svoji odpověď prosím doplňte (proč se zajímáte, nebo nezajímáte o problematiku obrany státu):

.....
.....
.....
.....
.....

9. Vzděláváte se v problematice obrany státu?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne

d) určitě ne

10. Jak hodnotíte své vzdělávání v problematice obrany státu?

a) velmi dobré

b) spíše dobré

c) spíše špatné

d) velmi špatné

11. Vzděláváte se v problematice informační bezpečnosti (ochrana před zneužitím informací a technologických systémů)?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

12. Cítíte stálou spoluzodpovědnost za zajišťování obrany státu?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

13. Vnímáte obranu státu ve své roli občana jako morální závazek?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

14. Jste obeznámen/a s tím, kde můžete získat informace vztahující se k Vaší roli při obraně státu?

a) určitě ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) určitě ne

Pokud jste odpověděl/a „ano“, prosím doplňte, z jakých zdrojů můžete čerpat informace týkající se obrany státu v roli občana?

.....
.....
.....
.....
.....

15. Jste ochoten/ochotna se aktivně zapojit do případné obrany ČR v případě vojenského napadení?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

16. Je dle Vašeho názoru zapotřebí připravovat občany ČR k obraně státu?

- e) určitě ano
- f) spíše ano
- g) spíše ne
- h) určitě ne

Svoji odpověď prosím doplňte (proč je nebo není podle Vás zapotřebí připravovat občana k obraně státu):

.....
.....
.....
.....
.....

17. Jak by podle Vás měla probíhat příprava občana k obraně státu?

.....
.....

.....

18. V tabulce prosím u každé položky označte míru nebezpečí (jak vnímáte daný jev jako ohrožující bezpečnost ČR), a to na stupnici 1-5, kde 1 = malé nebezpečí, 5 = maximální nebezpečí:

Položky	1	2	3	4	5
Nestabilita, regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí					
Terorismus					
Šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů					
Kybernetické útoky					
Negativní aspekty mezinárodní migrace					
Extrémismus, nárůst napětí mezi etniky, sociální napětí					
Organizovaný zločin					
Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury					
Přerušování dodávek strategických surovin, energie					
Pohromy (přírodní, lidskou činností, jiné)					
Šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem					

19. A nyní prosím v tabulce ohodnoťte Vaši informovanost v dané problematice, na stupnici 1-5, **tentokrát jako ve škole**: 1 = vynikající vzdělanost, 5 = nedostatečná vzdělanost

Položky	1	2	3	4	5
Nestabilita, regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí					

Terorismus					
Šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů					
Kybernetické útoky					
Negativní aspekty mezinárodní migrace					
Extrémismus, nárůst napětí mezi etniky, sociální napětí					
Organizovaný zločin					
Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury					
Přerušování dodávek strategických surovin nebo energie					
Pohromy (přírodní, lidskou činností, jiné)					
Šíření infekčních nemocí s pandemickým potenciálem					

20. Měla by se podle Vás obnovit rozšířená branná výuka ve škole, jako tomu bylo dříve (tj. vzdělávání, pravidelná branná, pochodová cvičení apod.)?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

21. Jak hodnotíte pojetí roli občana při obraně státu?

- a) zcela dostačující
- b) spíše dostačující
- c) spíše nedostačující
- d) zcela nedostačující
- e) vůbec nevím, jak je tato role definována

Zde můžete svoji odpověď doplnit (proč je nebo není podle Vás role občana při obraně státu tak, jak je aktuálně vymezena, dostačující nebo nedostačující?):

.....
.....
.....
.....
.....

22. Riziko vzniku a rozvoje válečného konfliktu v současné době stále panuje. Válečný konflikt nemusí být pouze „klasický“, v podobě války, v níž fyzicky bojují vojáci. Rizikem jsou i další formy boje, které jsou spojeny s užíváním moderních technologií (šíření dezinformací v kyberprostoru, ekonomické sankce, embarga, teroristické aktivity atd.). Vznik jakého typu válečného konfliktu považujete v současné době za více pravděpodobný?

- a) klasického, v němž fyzicky bojují vojáci
- b) moderního, v němž dominuje užívání prostředků spojených s moderními technologiemi

23. Jak hodnotíte obranu České republiky proti kybernetickým útokům (např. na státní organizace, samosprávu, nemocnice)?

- a) velmi dobrá
- b) spíše dobrá
- c) spíše špatná
- d) velmi špatná

24. Z uvedených rizik **vyberte prosím jedno**, které považujete za nejvíce nebezpečné pro rozpoutání válečného konfliktu:

- a) užívání nekonvenčních prostředků válčení, jakými jsou např. zpravodajské dezinformační akce, politický a ekonomický nátlak, kybernetické útoky na stát
- b) nestabilita v euroatlantickém prostoru (spory ekonomické, politické, etnické)
- c) terorismus
- d) šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů (balistické střely)

- e) negativní aspekty mezinárodní migrace (nelegální migrace, sociální napětí vlivem migrace)
- f) organizovaný zločin
- g) šíření infekčních chorob s pandemickým potenciálem

25. V souvislosti s koronavirem, ale i dalšími riziky bezpečnosti státu, se na internetu šíří mnoho dezinformací. Jaký je Váš postoj k dezinformacím, které se na internetu šíří a ohrožují bezpečnost státu?

- a) velmi odmítavý
- b) spíše odmítavý
- c) spíše vstřícný
- d) velmi vstřícný

26. Jak podle Vás může občan rozpoznat dezinformaci na internetu?

- a) velmi snadno
- b) spíše snadno
- c) spíše obtížně
- d) velmi obtížně

27. Měl by stát posílit strategii proti šíření dezinformací v médiích?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

28. Existuje poučka: „Získejte v cizí zemi pár politiků, pár médií a vlivných finančníků – a tu zemi dostanete pod kontrolu“. Souhlasíte s tímto výrokem?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

Vaše pohlaví:

- a) žena
- b) muž

Jaký je Váš věk?

- a) 18-29 let
- b) 30-39 let
- c) 40-49 let
- d) 50-59 let
- e) 60-69 let
- f) 70 a více let

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední bez maturity
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské